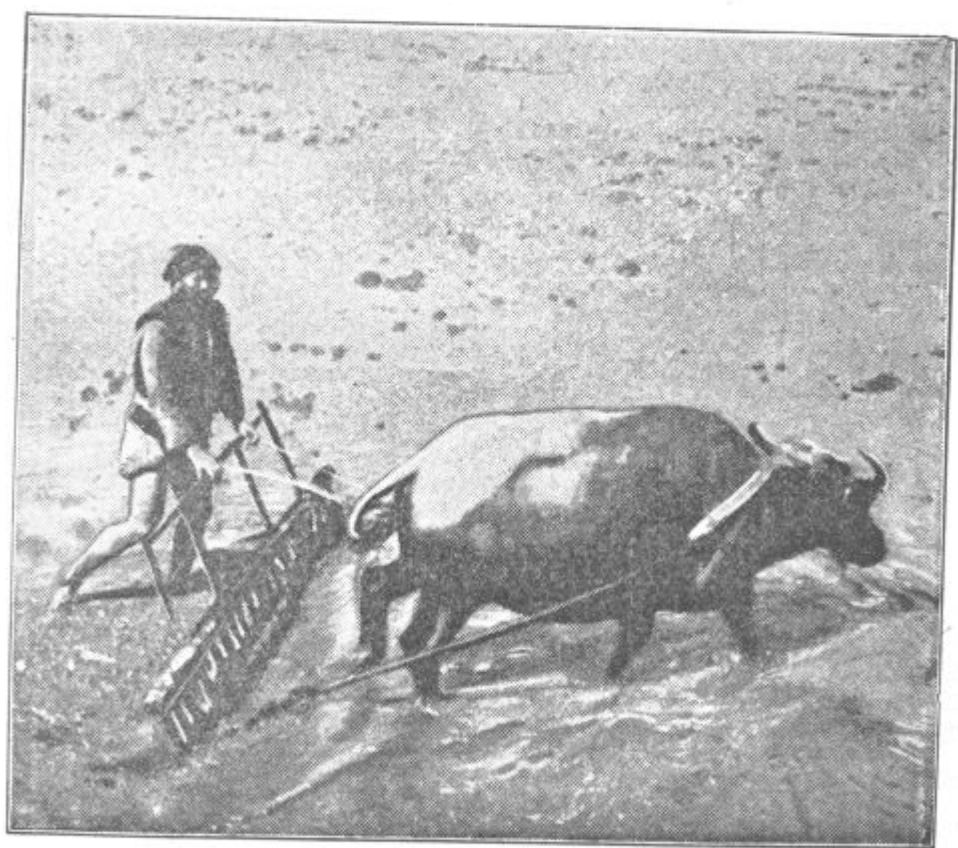

Poštnina plačana v gotovini.

ŽIVLJENJE IN SVET.

Kitajski oselj rševnega polja

Tedenska revija

Štev. 24.

Ljubljana, dne 15. junija 1928.

Leto II,

Kr. lga. 3.

O. Henry

Med pustolovci

Nekoč pred leti, ko sem bil še podjeten mladenič, sem potoval po državi Arkansas in se ustavil v vasi Ribičev laz. Imel sem obleko iz jelenovega usnja in indijanske opanke-mokasine. Nosil sem tudi dolge lase in na kazalcu prstan z debelim briljantom (ko bi le bil pristen!)

Bil sem takrat dr. Vof-Hu, znameniti indijanski zdravnik; zdravil sem vse bolezni s čudežno pijačo »bolnikovo vstajenje«. Skuhal sem jo iz zdravilnih zelišč, katera je našla lepa Takvala, soproga neustrašenega glavarja Čaktoja. Zbirala jih je vsako leto na veliki »medicinski praznik«, ko so si rdečkastočrni po celodnevnem plesu privoščili kuhanega psa z obaro iz teh zelišč.

Klub temu je bila trenutno v mojih žepih precejšnja suša: samo pet dolarjev denarja. Stopil sem tedaj v lekarno, kjer so mi dali na up šest ducatov praznih stekleničic z zamaški vred. Nalepke in vse ostalo za pripravljanje »bolnikovega vstajenja« sem imel v kovčegu. Upal sem, da se mi bo življenje vnovič nasmehnilo. Povrnil sem se v prenočišče in napolnil z vodo svoje čudežne steklenice. Kmalu so stale na moji mizi v ravnih vrstah kakor vojaki v paradi.

Sleparija, porečete? Kaj še! Sai nisem nalival same vode. Namešal sem za dva dolarja kinina in za deset centov anilinove barve. Taka pijača je morala komur koli pomoči! Ko sem prišel več let pozneje v tisti kraj, me je marsikdo prosil, naj mu prodam vsaj malo čudežnega zdravila. Ohranili so ga v najboljšem spominu!

Protiv večeru sem si izposodil tudi voziček in sem šel prodajati. Ne vem, kam naj bi človek lazil skozi to Ribičev laz. Ležal je namreč sredi zoprnega močvirja. Zato sem takoj pravilno iztuhtal, da so domačini potrebni zdravila zoper pljučnico, revmatizem in bezgavke. Prodajal sem ga izredno hitro — tako se trgajo ljudje kvečjemu še za prazna jetrca pri vegetarijanskem kosilu. Izkupil sem že dvanaest dolarjev: za dva ducata steklenic po petdeset centov. Potem pa sem nenadoma občutil, da me je nekdo zadaj trdno prijel za obleko. Dobro sem vedel, kaj to pomeni, stopil z vozička in potisnil stražniku v roko pet dolarski bankovec.

— Nocoj imamo lepo noč. — sem mu dejal

— Ali imate dovoljenje mestne uprave, da smete prodajati sredstvo, ki ni prijavljeno zdravniški zbornici? — me je vprašal stražnik. — Ali ste že naprosili župana dovoljenja?

— Nisem. Sploh nisem vedel, da je ta kraj mesto. Če se mi jutri posreči iztaktniti magistrat, bom takoj prosil dovoljenja.

— Nu, za zdaj pa moram ustaviti vaš posel, mi je odgovoril. Hvala za prijaznost, pa lahko noč!

Šel sem nazaj v prenočišče in vprašal gostilničarja, kje je magistrat.

— Nak, iz te moke pa ne bo kruha! mi je zatrjeval. — Mestni zdravnik doktor Howkins je županov zet, pa nič kaj dosti ne zasluži. Nikoli vam ne bo župan dovolil, da bi zdravili njegove bolnike.

Drugega dne sem šel vendar le na magistrat. Rekli so mi, da župan ne sprejema. Doktor Vof-Hu je moral — hočeš nočeš — nazaj v krčmo; vsedel se je udobno v naslanjač, pričel kaditi in pokojno čakati. Takrat Amerika, hvala Bogu, še ni bila suha! Nekoliko pozneje je prisedel mladenič s sinjo cvratnico in me je vprašal, koliko je ura?

— Pol enajstih. — sem mu rekel. — sicer pa vas poznam gospod, saj ste Andy Tacker. Spominjam se tudi nekatereh vaših trgovskih poslov. Pred leti ste imeli na jugu razpošiljalnico »Univerzalno darilo za mladoporočence«. Kaj vse je že stalo v vašem oglasu? Ah, da, že vem: zaročni prstan s pravim briljantom, poročni gladek zlat prstan, stroj za lupljenje krompirja, steklenica kapljic za živčne napade in slika neke angleške vojvodinje, ki je umrla v srednjem veku. Vse skupaj je stalo samo pol dolarja.

Andy je bil jako počaščen, da sem se spominjal njegove podjetnosti. Bil je zares nadarjen slepar, ki je razumel svoj obrt: zadovoljeval se je samo s 300% dobička, kar je jako priporočljiva lastnost. Ponujali so mu večkrat udeležbo pri prepovedani kupčiji z opijem, kokainom in sličnim blagom, a nikoli ni nasedel takim skušnjavam.

Pomenila sva se in sklenila zvezo. Povedal sem mu, kako težko je s kupčijo v Ribičevem laz, ker se javna oblast zlorablja sorodnikom na ljubo. Andy je bil šele prišel z jutranjim vlakom

in ni poznal tukajšnjih razmer. Tudi se mu ni godilo predobro. Hotel je razdeliti v tem kraju nabiralne pole in pobirati darove za zgradbo križarke, ki naj bi varovala po ozkosrčni washingtonski politiki zanemarijeno, vojaško veljavno pristanišče Heureka-Spring. V resnici imamo mestece tega imena, vendar nekje globoko v notranjosti, pač daleč od morja.

Prihodnjega dne je prišel približno ob istem času neki zamorec in mi sporočil, da me nujno kliče mestni sodnik Banks (bil je obenem tudi župan), naj ga pridem zdraviti. Nenadoma je bil obolel, doktorja Howkinsa pa ni bilo doma: peljal se je k bolniku menda 30 kilometrov daleč.

— Saj nisem zdravnik in nimam pravice do zdravljenja, sem se ga hotel iznebiti.

— Ne, prosim, lepo prosim, gospod... Župan so jako bolni, morate priti!

— Nu, dobro, sem rekel, že pojdem, a samo iz usmiljenja, ne pa, da bi me kaznovali zaradi mazaštva!

Vzel sem steklenico »bolnikovega vstajenja« in šel navkreber v klanec, vrh katerega je stanoval župan.

Župan je ležal tako zavit, da so mu molile iz odeje samo brada in noge. Strašno je renčal in stokal. Poleg njega je držal mlad gospod vrč z vodo.

— Doktor! — mi je rekel župan, — hudo sem bolan, umiram! Pomagajte mi, če morete!

— Gospod župan, — sem odgovoril, svoj živ dan še nisem služboval med Eskulapovimi varovanci in tudi na vseučilišču nisem nikdar študiral. Ne prihajam k vam kot zdravnik, temveč kot navaden človek, da bi vam pomagal po svojih močeh, nikdar pa da bi imel sitnosti zavoljo tega...

— Doktor, to-le je moj nečak, mr. Bow; hotel mi je pomagati, a ni nič opravil. Joj, joj, joj! — je nenadoma zajčkal, ker so ga vnovič napadle bolečine.

Vsedel sem se k postelji in mu potipal žilo.

— Pokažite mi predvsem vaša jetra, to se pravi, pomolite jezik iz ust. Po jeziku sklepamo o stanju v jetrah. Dobro. Dovolite, da vam dvignem veka. Kdaj ste prvič občutili bolečine?

— Joj, joj, vče-raj... Rešite me, doktor! Zapišite mi kako zdravilo!

— Dvignite prosim zastore, mister Kow! — sem zaprosil.

— Moje ime je Bow, — je razdraženo odgovoril mladenič. Kaj mislite, stric James, — je vprašal župana, — ali se vam ne bi zdaj prilegel izdaten grižljaj jajčnika z gnjatjo?

Pričel sem trkati pod desno lopatico, da bi pregledal županove obisti. »Nu, resno ste bojni gospod! — sem mu naposled rekel. — Imate hudo vnetje tipke glasovirialis!

— O, moj Bow! — je zastokal bolnik, a—a—... zapišite karkoli mi morete zapisati!

Vstal sem in sem odkorakal proti vratom!

— Kam pa, kaj? Ostanite vendar! — je zatulil župan, — menda me ne boste pustili umreti zaradi teh preklicanih glasovirjev.

Ostanite vsaj iz usmiljenja, doktor Ha-Ha, me je nagovoril tudi njegov nečak.

— Doktor Vof-Hu! sem mu odvrnil prav tako osorno kakor me je on sam poprej zavrnil. — Gospod župan! Nikako zdravilo vam ne more več pomagati. Preostaja samo še zadnja, najjačja moč, ki vam nudi vsaj upanje.

— Kaj pa je to? — me je prosil župan — kar dajte jo sem, joj, joj, joj...

— To je visoka pesem iz črne knjige Salomonove modrosti, ki nam razodeva zmago razuma nad lopatico in oznanja, da smo le takrat bolni, kadar nismo več zdravi, — sem mu rekel svečano in vrgel nazaj svoje dolge lase.

— Kaj mislite s temi visokimi lopaticami... prizanesite mi... joj!

— Razodevam vam najgloblje nauke umobolnega navijanja v svrhu neoporečno podzavestnega zdravljenja, ki ga poznamo v prosvitljeni znanosti pod strokovnim nazivom osebnega magnetizma.

— Povejte no naravnost, koliko zahtevate, da me ozdravite?

— Gospod župan, ne izvršujem zdravniške prakse, ker mi povzroča neprijetnosti s starokopitnimi zdravniškimi zbornicami, ki ne privoščijo zasluženega uspeha zadnji besedi moderne znanosti. A če že hočete, da vas rešim, lahko storim to z vzgojnim dušeslovjem. Zato pa mi morate podpisati obrtno dovoljenje in izplačati 250 dolarjev nagrade proti jamstvu, da vas popolnoma ozdravim po dveh dušeslovnih urah.

— Vse, vse dobite, kar hočete... joj joj... joj... samo začnite, pa mi ne mučite duše z vašim dušeslovjem!

Vsedel sem se zopet k postelji in uprl, prodirajoč pogled v bolnika:

— Ne mislite več na bolezen, raztre-site si pozornost... Nimate več ne srca, ne jeter, ne kosti, ne ključnice... Obstoje samo v vaši domišljiji, v resnici pa ne občutite nobenih bolečin.

— Tristo pečenih! Nemara pa imate prav, doktor! Zdaj mi je res že malce odleglo. Le prerokujte še, prosim, pa se mi še zlažite, da nimam tukaj-le na desnici nobene otekline več. Prepričan sem, da bom lahko kmalu sedel za mizo in da mi bo prav dišala klobasa s kislim zeljem!

Krilil sem z rokami in izvajal magične kretnje.

— Vrtilna plošča vaše desne lopatice se je že skrajšala..., občutite zasp-anost, oči se vam zapirajo... razvoj bo-lezni je pretrgan na višku njenega raz-voja... zdaj že spite...

Župan je res zasmrčal. Rekel sem ne-čaku, da pridem jutri zopet in mu velel, naj dobi župan, ko se prebudi, čim prej osem kapljic terpentinovega olja in dva kilograma bržole.

✱

Prišel sem, kakor sem bil napovedal snoči, da bi nadaljeval zdravljenje.

— No, mister Tow, ali je gospodu strico odleglo?

— O da, počuti se veliko boljše, dok-tor Fu-Fu, — mi je odgovoril nečak.

Ponovil sem drugič magične kretnje, in župan je priznal, da je že popolnoma zdrav.

— Vendar je bolje, če ležite še dan ali dva, — sem mu nasvetoval. — Vaša sreča, da sem zablodil v vaš Ribičev laz, sicer bi bili zapisani smrti, in no-bena stvar vas ne bi ozdravila. Sicer pa zasukajva rajši pogovor kam dru-gam, zakaj na svetu je vse polno zani-mivejših reči. Med nje spada na primer moja nagrada v znesku 250 dolarjev! Prosim vas samo, da me ne pošljete v kako banko. Jako nerad se podpisujem, pa bodisi tudi na čeku.

— O, to pa lahko! Izplačal vam bom znesek v gotovini. In župan je po-tegnil izpod blazine debelo denarnico.

Prejel sem denar, ga vtaknil v prsni žep in že pograbil klobuk, ko je dejal bolnik nečaku:

— Gospod Bow, kot sodnik vas pozi-vam, da opravite od policije vam nalo-ženo...

— V imenu postave vas aretiram! — mu je segel v besedo nečak in mi polo-žil roko na rame, — in sicer zaradi ma-zaštva, zavoljo tega ste bili že pred-kaznovani, gospod Vof-Hu ali pa Pie-ters, kakor se imenujete v tiralici.

— Saj je to detektiv! — se mi je za-režal župan, — ki vas je zasledoval skozi pet držav. Predvčerajšnjim me je bil naprosil za pomoč, pa sva izumi-la take limanice. Kakšno bolezen pa ste našli pri meni, gospod slepar? Upam, da še nimam vodenice v možganih? Ha-ha-ha!

— Imam ukaz, da vas izročim ar-cansaškemu državnemu pravdnistvu, — je rekel Bow, — a ker bo pot malce predolga za vas... — Potegnil je iz žepa revolver, mi uklenil roke in mi vzel iz žepa pravkar prejete bankovce.

— Žal da vam ne morem takoj vrniti denarja, gospod sodnik, — je pripom-nil detektiv. — To so bankovci, kate-rih številke smo zabeležili v zapisniku. Predložiti jih moram državnemu pravd-nistvu kot dokaz mazaštva.

— O, saj poznam postave, kar vze-mite jih, mister Bow, — je ljubeznivo pritrdil župan, — saj mi jih bo sodnija vrnila. Zakaj pa se zdaj ne poslužite svoje črne znanosti, mister Vof-Hu, za-kaj neki se ne oprostite okov?

— Gospod detektiv, na razpolago sem vam, ker poznam uradno dolžnost, — sem dostojanstveno izjavil, zaročljaj z okovi in rekel za slovo županu:

— Kmalu se boste že prepričali, gos-pod župan, kako ogromno moč pomeni osebni magnetizem. Spoznali boste, da je pred njim vaša oblast v Ribičevem laz u toliko kot prazen nič... Razumeli boste, da je zmaga moja...

In res je bilo tako. Brž ko sva pre-stopila županova vrata, sem rekel de-tektivu:

— Andy, dragec, snami mi te okove. Saj se ne spodobi, da bi prišel uklenjen na postajo. Bežal bo za nama ves Ri-bičev laz!

In detektiv je bil tako prijazen, da je takoj ubogal... Ste li razumeli? Saj ni bil detektiv nihče drugi kakor Andy Tacker. Izumil je sam vso to zvijačo, predstavil se županu kot detektiv in njegova duhovitost naju je založila z dolarčki, ki sva jih bila potrebovala za nadaljnje skupno delovanje.

Bohuš Prihoda

Potovanje po reki Jang-tse-kiang

*Na Kitajsko, ki se neprestano pre-
snavlja in si oblikuje novo bodoč-
nost, zre ves svet. Že v lanskem let-
niku «Življenja in sveta» smo podali
v splošnih potezah oris te dežele, da-
nes prinašamo potopis, ki nas vodi
po reki Jang-tse-kiang v notranjost
Kitajske, med najbolj tipične pokra-
jine in ljudi.*

Kitajska — ogromna in najbolj ob-
ljudena dežela na svetu — ima soraz-
merno neznatno železniško omrežje.
Najvažnejše občilo so vodna pota in

mo rečna voda, ki jo pritoki neneho-
ma kalijo.

Jang-tse-kiang je dolg 5300 km; vsak
trenutek sprejema vase in nosi dalje
ogromne mase blata in peska — več
deset tisoč kubičnih metrov na dan. To
se v ustju useda, zato nastajajo ondi
plovbi nevarne sipe. Čim večja je lad-
ja, tem nevarnejše je za njo na tej
reki.

Na poti opaziš, da ogromne vodne
mase, ki jih privali povodenj, uberejo
čisto novo, pot, tako da dobi velereka

IZ KITAJSKEGA MESTNEGA ŽIVLJENJA

izmed vseh je najpomembnejša vele-
reka Jang-tse-kiang ali, kakor jo ime-
nujejo prebivalci nebeške države, «oče
vseh rek». To ime si po pravici zaslu-
ži. Naš človek si bo težko zamislil to
«reko».

Če povem, da je pri svojem ustju ši-
roka 50 km, se bo to marsikomu zdelo
neverjetno. In vendar je tako. Pluli
smo že več ur po reki, pa nismo nikjer
opazili kopna; vse naokrog je bila vo-
da. Njena žolta barva pa nam je pri-
čevala, da nismo bili več na morju, za-
kaj slana morska barva je vedno zelo
prozorna; rumeno barvo ima lahko sa-

nov rokav. Pripomniti moramo, da se
rečna površina za časa plime dvigne
za 6 m, ponekod pa celo višje, da do
20 m. Tako je n. pr. v koreanskem pri-
stanišču Čemulpo čez 10 m razlike. Za-
sidrali smo se 2 km od obrežja, seveda
za plime; ko je prišla oseka, je bilo
1 km vode in 1 km blata. Če se je ka-
tera ladja ustavila na mestu, kjer je
za oseke blato, je morala čakati do pri-
hodnje plime. Pojav, ki se nam zdi do-
kaj čuden, dočim je Kitajcem vsak-
danji.

Pri dovolj znanem Šanghaju smo se
začeli pomikati v notranjo Kitajsko,

Vse do Hankaua, ki leži v najrodovitnejši in najbolj obljudeni pokrajini, še plovejo velike oceanske ladje. Obrež je, ki ga vidiš posihmal, ko se «oče vseh rek» nekoliko zoži, je prav eno lično in dolgočasno. Zdaj pa zdaj se pokažejo skupine bambusov in murv; pod njimi se vidijo iz glin narejene in z riževo slamo krite hiše kitajskih kmetov. Težko si je zamisliti, kako primitivno so urejena njihova bivališča. Namestu vrat vise stare vreče, namestu poda je navadna zemlja; oken in pohištva po navadi ni. V enem kotu na tleh je ležišče (kup suhega listja), v drugem motika in kramp, — prav za prav edino orodje kitajskega kmeta. Tudi kure, race, celo prašiči nočujejo tukaj s človekom — gospodarjem prirode. Brisalka in milo sta docela neznan predmeta. Ognjišče narede pred hišo na par kamnih. Vendar pa nikar ne mislimo, da se ne bi videla pri njih nobena sled evropske omike. Povsod dobite vžigalice in ceneno petrolejsko svetiljko.

Na tej notranji poti smo se najprej ustavili v *Cing-Kjangu*, ki leži 200 km od ustja. Šteje približno 200.000 prebivalcev; Evropecev je morda okrog sto ali še manj. Največja zanimivost je velik buddhistovski samostan s sedemstolpno leseno pagodo. Vzpeli smo se v najvišje nadstropje, da bi si ogledali okolico, vendar razgled ne nudi nič posebnega. Pihal je močan veter in se nam je videlo, da se pagoda ziblje, zato se nismo predolgo mudili na vrhu. Na dvorišču templja smo videli nenavadno veliko žaro. Kupili smo si dišče palčice in jih žrtvovali bogovom (prav za prav duhovnikom) za srečo med vožnjo.

Na povratku iz mesta smo videli, kako koljejo kitajski mesarji. Pravkar so imeli v delu prašiča. Ščetinar je močno cvilil, ko so mu možje vezali noge in ga nesli h kanalu. Tu so ga vrgli v vodo. Malo je brcal, nato pa je izginil pod vodo; samo po mehurjih na površini se je videlo, kam je padel. Kmalu nato so ga mesarji potegnili iz smrtne kopeli, mu urno slekli kožo in ga razmesarili. To je običajen kitajski način klanja.

Prihodnja postaja po še vedno dokaj enolični vožnji je bil *Nanking*, bivša prestolnica kitajskih cesarjev med leti 200 do 1404 po Kr. Število prebivalstva tega češče omenjenega mesta se ceni različno: 270 — 500.000. Državlanske

vojne so mu veliko škodovali; zlasti ga je prizadela tako zvana tajpinska revolucija l. 1864. Nič niso izdale močnejše mestne utrdbe. Uporniki so uničili enega najkрасnejših zgodovinskih spomenikov kitajskega srednjega veka, slovečo 165 m visoko pagodo iz porcelana. Treba pa je omeniti, da so se uprle tolpe sfanatiziranih, revnih kmetov, ki se s svojimi nepismenimi vodji vred niso zavedali, da bi utegnili taka stavba kaj pomeniti. Sicer pa se le spominimo, kako in koliko so civilizirani, celo visoko inteligentni ljudje uničevali v svetovni vojni (Reims, Louvaine, Ypres itd.), pa bomo videli, da pri takih dejanjih skoraj ni razločka med neomikanim barbarom in zlobnim, s sovraštvom prožetim omikancem.

V okolici mnogo gojijo bombaž. Bilo je na začetku septembra; na bombaževih poljih so Kitajke, zagorele, v modre iz bombaževine narejene srajce oblečene žene, brale drevesno volno. Tukaj se izdeluje cenena bombaževina, ki so jo že naše babice kupovale na sejmi kot nankin. Vendar je imela iz Kitajske samo ime.

Nanking je zelo obsežno mesto, tako da smo se za ogled posluževali rikšev, t. j. tekačev z vozičkom, ki te za nekaj centov (t. j. stotinke mehiškega dolarja) pripeljejo iz enega konca mesta na drugega. Na hitro roko smo obiskali tudi grobove cesarske dinastije Mingov. Žal, da so tudi ti spomeniki starodavnosti — kakor sploh vse velike zgodovinske stavbe na Kitajskem — silno zanemarjeni. Ningi so bili domača kitajska dinastija, za katero so prišli l. 1664. tuji Mandžuji, ki so med raznimi tujimi šegami in navadami upeljali tudi obvezno nošenje moških kit.

Vuhn ki leži 413 km od morja, ima 120 — 150.000 prebivalcev. V okolici mnogo goje murve (svilarstvo) in čajevce. Nganking (ki ga ne zamenjajmo z Nankingom) leži 175 km od tod in se ponaša s krasno pagodo, ki je izdaleč podobna ljubki otroški igrački. Tukaj je pokrajina že malce bolj hribovita in zato slikovitejša. Na nadaljnji poti smo srečavali številne kitajske džunke (barke) z barvnimi jadri in velikimi, na ladijskem kljunu naslikanimi očmi, brez katerih baje nobena džunka ne najde poti v pristanišče. Sredi reke se nenadoma pojavijo 100 m visoke granitne pečine osamelega otoka, ki ga imenujejo Sjan-Ku-San, t. j.

«Majhna sirotica». Za manjše ladje je plovba dokaj nevarna (korito je precej zoženo, zato so tu silni vrtinci). Praznoverni kitajski brodarji tu izstopijo in žrtvujejo v buddhističnem templju

kau-Peking, Hankau-Kanton itd.) Jang-tse je še kakih 2000 km ploven, vendar pa le za manjše ladje. Nasproti Hankau leži glavno mesto province Hupé Vu-čang, za Hanom Han-Jang, — vse

KITAJSKA DRUŽINA

na otoku, proseč bogove, da jim omogočijo srečno plovbo čez nevarne vrtince.

Predzadnja postaja je bil Kju-Kjang, manjše mesto, ki pa je zelo na glasu kot trgovinsko križišče. Sloveč je tudi ondotni porcelan in izdelki iz srebra. Predvsem pa se odtod izvažajo čaj, ki ga pridelujejo v vsej okolici.

Končna postaja je bila najvažnejše središče svetovne trgovine s čajem *Hankau* (ustje reke Han), ki je in bo še imel v kitajski zgodovini vrlo važno vlogo. Mesto leži na levem (severnem) bregu in se razteza v daljavo več kilometrov. Šteje približno milijon prebivalcev, med njimi več sto belcev.

Okolica je jako rodovitna in na gosto obljudena; tu se stikajo številne trgovinsko važne prometne ceste (ustje reke Han, izhodišče železnic Han-

kau-Peking, Hankau-Kanton itd.) Jang-tse je še kakih 2000 km ploven, vendar pa le za manjše ladje. Nasproti Hankau leži glavno mesto province Hupé Vu-čang, za Hanom Han-Jang, — vse

to pričuje samo ob sebi, da utegne biti Hankau kaj živahno mesto. O tukajšnjem pristanišču džunk (v ustju Han) lahko trdim, da je pravi pravcati gozd jadrnic, zakaj v njem je zmerom zasidranih na tisoče, da deset tisoče manjših ladij, na katerih Kitajci živijo in umirajo.

Ena izmed tukajšnjih posebnosti je dejstvo, da vodna površina Jang-tse očituje na svetu osamelo razliko med najnižjim in najvišjim stanjem vode, ki znaša včasih celo 15 m. (Kdo bi si pač lahko predstavil, da bi lahko katera naša reka nenadoma padla za 10 do 12 m). Tukaj se izvršuje to padanje in dviganje povsem normalno. V zimi je reka najnižje, spomladi se jame dvigati in doseže najvišjo stopnjo v juniju ali v septembru. Dolgi mostovi so plavajoči, tako da se z reko dvigajo ali

padajo. Slabše je, kaj pa, s hišami, ki so zgrajene v nižje ležečih mestnih četrtih. Te se seveda ne dvigajo, zato jih morajo ob najvišjem stanju reke prebivalci zapustiti in se preseliti v višje ležeče mestne četrti.

Najvažnejši pridelek, to, kar tukajšnje ljudi najbolj zanima, je čaj. Z njim se dviga ali pada blagostanje mesta in široke okolice. Bleščeče, jako zeleno listje čajevcev se trga trikrat na leto; prva trgatve daje najfinejši pridelek. Čajno listje se na dokaj primitiven način posuši in pripravi za prodajo. Nasadi so izključno v domačih rokah, dočim trgovino in izvoz obvladujejo tujci. Pred svetovno vojno so imeli prvo besedo Rusi (zato «ruski čaj»), danes pa jo imajo Američani. Njih z denarjem obilno založene trgovske pokupijo s posredovanjem svojih mešetarjev ves čajni pridelek. Od tu ga odpremijo v Hankau, kjer ga presušijo in hermetično zavijejo, da se ne bi na prevozu čez morje ovlažil. Čeprav sem bil v Hankau v septembru, torej že po glavni sezoni, je vendar pritekal vse do naše ladje močan vonj po čaju, ki se je sušil v sušilnicah. V juliju in avgustu prihajajo semkaj velike ladje, ki jih natovore skoraj s samim čajem, da ga prepeljejo v središča mednarodne trgovine.

ZEMLJEVID DELA KITAJSKEGA OBREŽJA

Tu smo spoznali nov poklic — poskuševalce čaja. Može so zelo dobro plačani, skrbno varujejo svoj nežnočuten okus, ne pijejo alkohola in so visoko zavarovani za slučaj, da bi izgubili ta prirodní dar.

Najboljše vrste čaja gredo tedaj na tuje in doma ostajajo najslabše in najcenejše. Za Mongolsko, Tibet, Turkestan in druge azijske dežele se odpravlja čaj v posodah iz opeke, vrhu tega ga pomešajo z bikovsko krvjo. Ondi seveda čaja ne sladkajo, marveč ga solijo in mu dodajajo masti, tako da ni čaj v našem pomenu besede; najbolj je podoben juhi.

Obiskati Hankau in ne kupiti čaja je toliko, kot če bi bil kdo n. pr. v Plzinju in ne bi poskusil plzenjskega piva. Stopil sem tedaj v prostore znamenite ruske čajne trgovske Litvinov. V obsežnih pisarnah je delala cela armada kitajskih uradnikov in nameščencev; nji je poveljevala dvanajstotica dobro hranjenih Evropecev.

«Kakšno čast nam prinaša vaš obisk?»

«Rad bi kupil čaj.»

«Naša trgovka prodaja samo na veliko,» je odvrnil z zagonetnim smehljanjem gospod z okroglim trebuhom in zlatimi očali.

«Nu, saj bi rad kupil čaj na veliko,» sem rekel samozavestno.

Naj ti ljudje ne mislijo, da kupujem par dekagramov. Da bi se možem bolj prikupil, sem brž v duhu v trojni meri povišal svoja naročila iz domovine.

«Nu, koliko tedaj?» je vprašal čajni magnat na kratko.

V sobi je postalo tiho, kakor da bi se odločevala kdo ve kako važna zadeva.

«Če bo cena primerna, bi vzel 200 liber,» sem izjavil zmagovalno.

Učinek je bil presenetljiv. Gospoda je udarila v smeh. Mogotcu z okroglim trebuškom so zdrknile zlate očali na tla; ko es je malce umiril, je dejal — še vedno smejé:

«Gospod malo ste nas prestrašili; mislil sem, da hočete 200 ladijskih tovorov (1 ladijski tovor = 10.000 q).

Vsi smo se smejali in ko so se čajni magnatje umirili, so mi prodali teh 200 liber, v škatlah po 5 ruskih liber. Cena je bila 80 centov za rusko libro (približno 400 g), t. j. kakih 40 dinarjev za kg. Bil je najfinejši čaj, kar sem ga kdaj pil; razdelil sem ga vsem znancem in se je držal še precej časa.

Druge ondote zanimivosti so ogromne klavnice in hladilnice. Tukaj je najcenejše meso na vsem svetu: poleg govejega mesa in svinjine tudi kurecina, jajca, itd. Kaj čuda, da se podjetni

BIVŠI KITAJSKI CESAR

Angleži tukaj prav tako redijo kakor njih mošnje. Zgradili so velike klavnice in hladilnice, v katere se steka klavna živina iz vse široke in daljne okolice. Goveje meso v velikih kosih kakor tudi povojene prašiče polagajo v hladilne celice, kjer zmrznejo do kosti. Zdaj pa zdaj priplavajo ladje, ki imajo posebne hladilne naprave ter naložijo deset tisoče zmrzlih kosov govejega mesa, tisoče kosov prašičev, ogromno kur, gosi, rac itd. Ladje plovejo vse do Londona. Blago mora biti vedno zmrznjeno, da se ne skvari. Hoteč prištediti visoke pristojbine za plovbo po Sueškem prekopu, potujejo te ladje okoli Rta dobre nadeje. Med potjo se ustavijo po navadi v Singapuru in v Kapskem mestu, da se pre-

skrbe s premogom. V Londonu gre meso takoj v hladilnice in se prodaja znatno ceneje od svežega mesa evropskega izvora. Pot London-Hankau traja več ko 4 mesece.

Dalje je tu nekaj tovarn albumina. Jajca so kaj poceni (100 kosov za 1.60 K predvojne veljave). Naše gospodinje bodo tu pač vzdihnile: «Škoda, da nismo na Kitajskem!»

Sreča je za ljudi, da se jim 99 odst. želja ne izpolni. Če bi se kak naš sanjač nenadoma znašel v zaželenem, na videz «blaženem» Hankauu, stavljam glavo, da bi si zaželel biti prej ko mogoče v domovini, ki je ž njo tolikanj neza dovoljen... (Širyem. svetem.)

KITAJSKA REVOLUCIONARKA

Skrivnosti človeških jeter

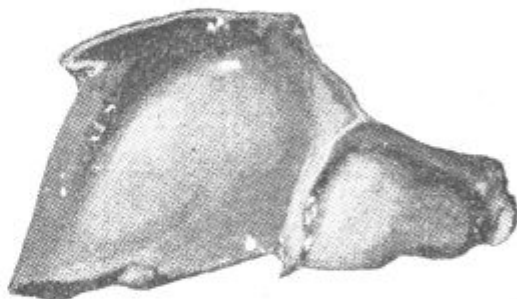
Kemičen laboratorij v človeškem telesu — Čiščenje krvi in izločevanje strupov — Ustroj in delovanje jeter

Kar človeka tolikanj mika v znanosti o življenju ali biologiji, je dejstvo, da srečujemo povsod, kjer se pojavlja življenska sila, pa naj gre za še tako majhno celico, ozadje razumnosti. Vedno znova smo presenečeni ob odkritju, da živa snov igraje rešuje naloge, spričo katerih je človeška bistrournost brez moči. Vse to se dogaja vsak dan pred našimi očmi, ob belem dnevu, javno in vendar tajinstveno; bolj ko se poglobimo v skrivnosti najbolj vsakdanjih življenskih pojavov, bolj nam postanejo čudežni.

Na primer *jetera*. Večini ljudi so znana le kot okusna in zdrava jed ali pa kot kos enakomerno rjavega, temnega mesa. Komu je pač natančneje znano, kakšen čudežen organ so prav za prav jetera?! Brž ko se začnemo baviti z njih ustrojem in delovanjem in spoznavati njihove skrivnosti, ostrmimo ob čudovitih, razumni ureditvi. Že po njih velikosti sklepamo, da imajo jetera posebno vlogo v gospodarstvu človeškega telesa. Tako velik organ, živa gmota s težo 1 in pol do 2 kg, najtežji organ v notranjosti človeškega telesa, mora že nekaj pomeniti. Malo jih bo, ki ne bi vedeli, da se v jetrah pripravlja žolč, ta žolta, grenka, zategla tekoča snov, ki je potrebna pri prebavi. Vendar pa izdelovanje žolča ni poglavitna naloga jeter. Le pomislimo: vsak dan nastane v tem do 2 kg težkem organu okrog 800 g žolča, dočim vemo o žlezi slinovki, ki tehta 25—30 g, da izdelata 800 do 1000 g sline. Potemtakem lahko že v naprej sklepamo, da se delovanje jeter ne more izčrpati s samim proizvajanjem žolča.

Zadeva nam bo jasnejša, če si ogledamo, v kakšnem odnosu so jetera nasproti drugim organom. Leže v trebušni duplini in sicer so (pri ljudeh) obešena visoko zgoraj, nekako na meji trebuha in prsi. Leže pod desnim rebrnim obokom, v obloku prepone in jih edino-le ta mišična stena loči od srca, tako da lahko jetera kri teče skoraj neposredno v srce. Kadar pri vdihavanju zraka šine kri proti prsim, se najprej zganejo jetera, in prepona, ki se pri dihanju useda, iztisne kri iz jeter. Na ta

način se nenehoma poganja skozi jetera tok temnordeče tople krvi. In te krvi ni malo, zakaj vsak dan steče skozi jetera približno 720 litrov krvi. Ta kri poteka iz želodca, čreves in vranice. Iz nešteti koreninic, kakor las tankih žilic se zbira na vsej črevesni površini s hranilnimi snovmi obložena kri. Vse te majhne žilice pa se zbirajo v močan tok, v žilo vratnico, ki se v jetrih zopet razcepi v milijone finih žilic, dokler se le-te v istem organu ne zberejo v manjše vejice, v večje veje in naposled v velike žile, ki po njih teče vsa kri iz jeter k srcu.

ČLOVEŠKA JETRA

Zakaj neki se žile v jetrih tako razcepijo in neizmerno stanjšajo? Kaj se godi v tem organu? Že stari Galenos, eden izmed očetov medicine, ki je pred več ko 1800 leti zdravil v Rimu, je slutil skrivnostno vlogo jeter. Zapisal je, da jetera sprejemajo kri s hranivom, da jo očistijo in izpopolnijo. Danes vemo, da je Galenos pravilno slutil. Če naj človek očisti umazano, kalno vodo, kaj stori? Precedi jo ali filtrira n. pr. tako, da napelje vodo po ceveh v pesek, kjer mora teči skozi tisoče in tisoče drobčkanih strug, preden se prerije naprej in spet izlije v nastavljeno cev. Na tridih oglatih kremenčevih praških obličjih vsa nesnaga in tisočkrat precejena voda priteče iz peska čista in jasna kakor kristal.

Prav to, kar smo videli pri vodi v pesku, se godi v jetrih. Če razrežete jetera — ali še bolje: če razrežete in si natanko ogledate drobljivo jetrno tkano, spoznate približno milimeter veli-

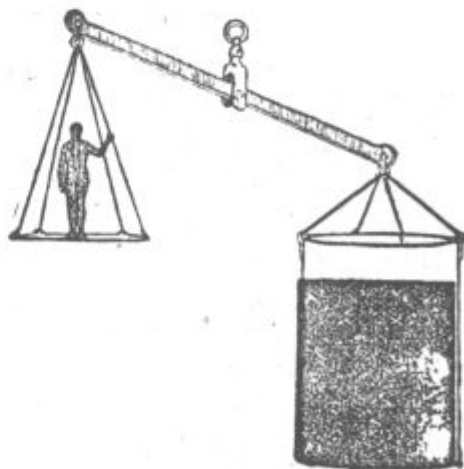
ke, majhne, zrnom podobne tvore — kepice. Med njimi se deli kri v drobčane kapilarne žilice, ki se raztezajo kakor drevesne koreninice v kamenitih tleh. Sredi vsake kepice leži centralna cevka, ki pa ni obdana s peskom, marveč z jetrnimi celicami. Našteli so več kot milijon takih kepic in vsako teh obdaje 350.000 jetrnih celic. Vse so torej na površini enega milimetra! Med temi stanicami se pretaka kri, ki teče k zbiralni žili sredi jeter; le-ta se nato združi s sosedno, ta zopet z nadaljnjimi in tako nastopajo vedno večje žile, po katerih polje vsa zbrana in očiščena kri k srcu.

Kri pa se ne čisti tako mehanično kakor voda v pesku; žive jetrne celice imajo marveč nalogo, da vsaka za se nekako prevdarno, skoraj bi rekli premišljeno izpelje to očiščenje. Tako pridejo v jetra s hranivom beljakovine in sladkor. Celice jih spoznajo za dobre, vendar pa jih zadrže in oddajajo potem telesu toliko, kolikor mu je treba. Sladkor se šele v jetrih izpremeni v glicogen in gre kot tak v shrambo. O sladkorju je znano, da je vrelec moči našega mišičevja in naše toplote. Kakor hitro ga telo izrabi, izpremene jetra glicogen spet v prvotno obliko — v sladkor in ga dajo srcu, mišicam in drugim potrebnim organom. S hranivom pa pridejo v jetra tudi strupeni drobci, ki nastanejo pri prebavljanju. Če ne bi imeli jeter, bi nam vsako uživanje hrane ogrožalo življenje, ker se pri prebavljanju kaj rada izloči kaka strupena sestavina. Jetra pa store strupe neškodljive. Iz strupenega amonijaka in njegovih škodljivih snovi izdelajo nestrupeno seč, ki jo izroče obistim, da jo izločijo po mehurju iz telesa. Kadar je treba oteti telo pred škodljivimi kislinami, si jetra — ta premodri kemik — pomagajo s sicer škodljivim amonijakom, tako pa se dvoje škodljivih snovi hkrati izloči iz telesa. Iz strupenih snovi, ki se nabirajo v črevesih, naredijo jetra nestrupene spojine tako, da jih »sparijo« z žvepleno ali glycuronovo kislino. Vse to se dogaja tajinstveno — brez retort in aparatov, ki jih uporabljamo ljudje v kemičnih laboratorijih in s tako sigurnostjo, da se lahko učenci kemiki skrijejo.

Da, jetra vse tuje strupe presnujejo v neškodljivo snov, — kaj pa, v določenih mejah, zakaj pri težkem zastrupljenju niso več kos nalogam, kar je po-

vsem razumljivo. Vzlic temu pa je znano, da mnogi strupi, ki jih vbrizgamo pod kožo, delujejo nevarneje nego če pridejo skozi usta v telo. Tako n. pr. jetra za polovico zmanjšajo strupen učinek nikotina, strupa, ki je v tobaku, strihnina za dve tretjini, atropina za tri četrtnine i. t. d. Prav tako razne svinčene, bakrene in arzenikove spojine izgube v kemičnem laboratoriju naših jeter svojo prvotno strupenost. Jetra store to tako, da kovinske soli spoje kemično z beljakovinami. Taka spojina pa je zelo težko topljiva in se le prav počasi izloči iz krvi. Potemtakem se akutna zastrupljenja izpremene v počasna, ki potekajo milejše in dajejo telesu priliko, da zbere ves svoj odpor zoper sovražni strup. Seveda ima taka motnja tudi svoje meje, toliko pa je sigurno, da bi bilo človeško telo zapisano poginu, če ne bi priroda ustvarila takega kemičnega čistilnika. Tudi žive bakterije, ki pridejo s črevesno krvjo v jetra, se tu uničijo, kar je zopet neprecenljivega pomena za vzdrževanje telesa.

Tudi vranica pošilja svojo kri v jetra. Vranico si predstavljajo kot nekako ropotarnico za staro šaro. Vse, kar je v telesu starega, uničenega, nerabnega, mora iti v vranico; tu se zlasti zbirajo stara krvna telesa, ki so postala nerabna. Sirovine, iz katerih so sestavljene

ČLOVEK IN NJEGOVA JETRA:

Na tehtnici vidimo 70 kg težkega moža. Njegova jetra očistijo vsak dan 720 kg krvi, torej desetkrat več kot znaša njegova teža

ni ti mrtvi delci našega telesa, pa so predragocene, da bi šle meni nič tebi nič v popolno izgubo. Tako jih tedaj vranica zbere in izroči kemičnemu laboratoriju — jetram v nadaljnje čiščenje. Tukaj se posreblja iz njih železo (in jetra imajo izmed vseh organov največ železa) ter se potem ta dragocena snov zdaj pa zdaj oddaja organizmu, predvsem seveda za nova krvna telesa, ki dovajajo telesu kisik in ga tako brez nehanja oživljajo.

Če kak nepoučen človek vstopi v plinarno, bo mislil, da sta koks in katran nie najpoglavitejša izdelka. Poučen človek pa ve, da sta to zgolj stranska produkta, poglavitni je tisti, ki izginja pod zemljo in ki ljudem svetli, namreč plin. Prav tako pri jetrih ni glavni produkt to, kar se vidi, namreč žolč, marveč neka dragocena snov, ki se pri tem pridobiva. Žolč se v jetrih ne precedi iz krvi, kakor bi kdo mislil, marveč ga izdeluje vsaka posamezna jetrna celica sama. Iz celic priteka skozi tenke luknjice, se zbira v žolčnih zbiralih med kopicami, manjša zbiralala se strnejo v večja in po veliki žolčni cevi steče žolč v posebne mehur. Pri prebavljanju se nekaj žolča izbrizga skozi majhno luknjico v črevesa in sicer tik za želodcem. Ob tej priliki ne moremo posebej govoriti o

pomenu žolča za prebavo. Najvažnejši je zbog tega, ker znatno pomaga želodčnemu soku in pripravi tla še važnejši črevesni prebavi. Predvsem upliva na maščobe, ki jih stori pripravne za vsrkavanje. Z žolčem izločijo jetra markikak strup, ki ga ne morejo pretvoriti v kaj drugega; žolč ga zane-se v črevesa in tu prepusti »usodi«.

Tak je tedaj pomen jeter. Pa še vedno nismo opisali vseh njihovih nalog. Ta velika goba v našem telesu je važna tudi za regulacijo krvi; v nji se zadrži kri, v kolikor je srce iz tega ali onega vzroka ne more sprejeti, vrhu tega je ta organ s svojimi 300 milijardami živih, delavnih celic nekako ognjišče, ki kuri naše telo, da dobe vse celice enakomerno in za vzdrževanje življenja nujno potrebno gorkoto.

In še povem, da lahko jetra nadomeščajo tudi obisti, če so le-te bolne in nesposobne, da bi odstranjevale nerabno telesno snov; tudi zanje lahko prevzamejo odstranjevanje strupov. Če vse to dobro premislimo, ali se ne bomo čudili, kakšne presenetljive lastnosti ima ta do 2 kg težak organ v našem telesu? In še ni vse raziskano — najbrž je zapredena v jetrih še marsikaka skrivnost življenja...

Po dr. H. Dekkerju I-us.

Ujet na morskem dnu

Iz spominov starega potapljača

Strahotna je bila nevihta, ki je divljala v polovici junija v Rokavskem prelivu. Bibavica je bila od sile močna in morje se je tako prelivalo čez obrežja, da je bilo v Doveru več ulic dva, ponekod celo tri čevlje pod vodo. Že nekaj dni pred burjo mi je bila družba, pri kateri sem bil nameščen, poverila neko delo na parniku, ki se je potopil približno dvajset milj od Dowerja. Slabo vreme me je prisililo, da sem odgodil svoja potapljaška dela za nekaj dni, zato mi je družba naročila, da naj se podam s parnikom »Haraldom« na pomoč ogroženim ladjam.

Nismo še bili dolgo na poti, kar ugle-damo pod Folkestonom, kako sta trčila parnik in barka. Slednja je bila tako poškodovana, da se je v nekaj minutah potopila. Bila je natovorjena s soljo in

s praznimi petrolejskimi sodčki. Komaj je izginila pod vodo, že so izplavalili številni sodčki na površino, tako da je bilo morje uprav pokrito ž njimi. Storili smo vse, kar se je dalo, da bi rešili moštvo, toda ves trud je bil zaman: rešili smo samo enega moža, ki se je bil krčevito oprijel sodčka in je plaval z njim toliko časa po morju, da smo prispeli v bližino in ga potegnili iz mokrega groba.

Parnik, ki je bil takrat trčil z barko, je imel na palubi tovor železne rude. Tudi njega je trčenje močno poškodovalo. Kapitan se je trudil, da bi se nekako preril v Folkeston, ali načrt se mu ni obnesel; voda se je s polnim tokom valila v ladjin trebuh. Ko smo opazili nevaren položaj, smo svetovali kapitanu, da naj zapre zadnji del ladje in

naposled smo jo trudoma privlekli v doversko pristanišče.

Potopljena ameriška ladja je šla na dno kakih dvanajst angleških milj od Folkestonea. Ko se je nevihta po dveh dneh malce pomirila, mi je velela družba za povzdigo plovbe, Trinitii Commissioners, da naj razbijem z dinamitom ladjine jambore, ki bi utegnili poškodovati druge ladje; rekli so mi tudi, da je v skrinji kapitanove kajute precejšnja svota denarja in razne dragocenosti. Zato sem sklenil, da izvršim najprej prvo nalogo, potem pa po možnosti še drugo.

Razstreljava ni trajala dolgo: tri dinamitne patrone so zadostovale, da so se jadreniki razbili. Potem sem jel

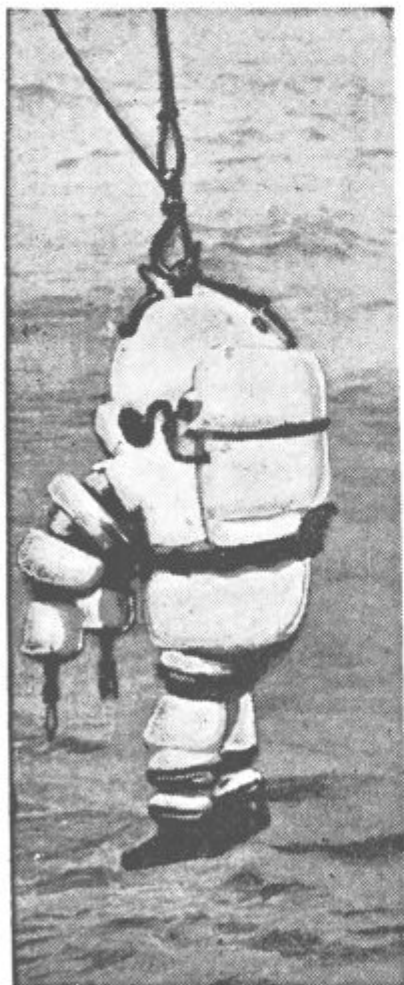
iskati vhod v kapitanovo kajuto. Našel sem ga kmalu, odprl in stopil takoj k skrinji, v kateri so bili bržkone skriti dragulji z denarjem. Skrinja pa je bila zaklenjena, zato sem moral poiskati kos železa, da bi razbil ključavnico. Nu, tudi pri tem mi je šlo naključje na roko: kmalu sem našel zaželeno železo in se vrnil v kajuto.

Dokaj časa sem se trudil, da bi razbil ključavnico, naposled pa mi je tudi to uspelo. Tipaje sem našel papirnat denar, ure z verižicami in precej kovanega denarja. Vse to sem pobasal v žep svoje zaščitne obleke in sem se hotel vrniti na palubo.

Preklicano me je presenetilo, ko se obrnem in vidim, da skozi vrata kajute ne prihaja noben svetlobni žarek, čeprav sem preje še precej razločeval odprtino duri. Bil sem tako zatopljen v delo, da nisem te izpremembe niti opazil. Zdaj je bilo v kajuti docela temno in sem se zavedel, da mi je na povratku treba največje previdnosti, da ne zadene ob kakšno oviro in se ne zamojam v ladijske vrvi, kar bi mi lahko postalo usodno. Predvsem sem si naravnal posodo z zrakom in vrvi okoli rok in nog ter iztipal stopnice, ki vodijo k vratom kajute. Dosegel sem jih zlahka; ko pa sem hotel vrata odpreti, sem opazil, da se niti ne zganejo. Lahko si mislite, kako sem se bil prestrašil!

Da bo zadeva jasnejša, naj povem tole: V tistem delu preлива, kjer je ležala potopljena ladja, so se potapljaška dela lahko izvrševala samo štiri ali pet ur za čas mirne vode (t. j. med plimo in oseko). Ob vsakem drugem času so toki tako močni, da je delo pod vodo od sile nevarno, v kolikor je sploh mogoče. Ko sem stopil v kajuto, so šli vodni toki navzdol po prelivu in so se vrata kajute zlahka odprla. Zdaj se je mogočen tok valil v nasprotno smer in je tako pritisnil vrata v njih okvir, da se je zdelo, kakor da bi jih zapirali težki zapahi.

Zdaj sem se šele zavedel v polnem obsegu, kakšen je bil moj položaj; težko da bom še kdaj videl solnčno luč — sem pomislil. Ali ta misel me ni vrgla v obup, zakaj mislil sem še naprej če nič ne storim, se ne bo položaj v ničemer izboljšal! Postavim se tedaj pokonci in pretipam cela vrata, iskaje med dvermi in okvirom mesta, koder tečeta varnostna vrv in zračna cev. Naposled sem odkril to mesto zgoraj nad

POTAPLJAČA SPUSČAJO V MORJE

vratì. Na srečo je bila čvrsta vrv na varnem, tam, kjer so vrata malce visela. Samo tej okolnosti je šla hvala, da se niso vrata povsem zaprla in da je bila do neke mere zavarovana cev, po kateri mi je od zgoraj pritekal zrak. Če bi bila vrata presekala to cev — kar bi se lahko zgodilo — bi se bil moral v kratkem zadušiti.

Vzlic vsemu sem bil tedaj še v dokaj ugodnem položaju, vendar sem občutil da je bila zračna cev nekoliko stisnjena, kar me je jelo skrbeti. Dihal sem čedalje težje, svarilo, ki me je vzpodbujalo, da naj hitim, če nočem, da me že kmalu zadene nemila potapljaška usoda.

Za hip sem izgubil duhaprisotnost; nisem vedel, kaj bi najprej začel. Jasnò mi je bilo zgolj to: če se ne bom kmalu rešil iz ujetništva na morskem dnu, bom padel v nezavest. Seveda — sem se tolažil — posadka zgoraj na ladji utegne kmalu spoznati, da z menoj ni vse v redu; ali treba je, da takoj dam znak, da me potegnejo kvišku. Toda. — kako? Pri najboljši volji nisem mogel dati znamenja za rešitev, ker je bila moja varnostna vrv zvita. Sploh pa — kaj neki bi tovariši na tendru »Johna Bulla« lahko storili zame? Na ladji niso imeli nobenega potapljača, in preden bi prišla pomoč iz Dovera —

Nisem smel izgubiti ne ene minute. Zrak v posodi je postajal čedalje gostejši; čutil sem, da je dotok skozi stisnjeno cev znatno slabši. Obrnil sem se in sem stopil spet v kajuto, iskaje kak predmet, s katerim bi skušal odsuniti duri in jih odpreti. Ko bi jih lahko odprl vsaj za palec, bi nemara lahko dal posadki znak; vrhu tega bi utegnil toliko sprostiti zračno cev, da bi mi dajala več zraka. Nekaj minut sem tipal, da bi našel železo, s katerim sem odprl skrinjo; pa ga nisem mogel najti. Na srečo sem zadel z roko na držaj, ki je bil nameščen tik vrat; z vso močjo sem se oprl z nogo ob steno in se trudil, da bi držaj zlomil. Pri tem sem tako napenjal vse svoje moči, da sem se spričo slabega dotoka zraka bal, da mi počijo črevesa. Pa sem vendar le zlomil spodnji del, nato pa še gornjega; to me je tolikanj utrudilo, da sem se bil moral oddahnuti in nekaj minut počivati, čeprav sem dobro vedel, da je vsaka minuta predragocena, saj je slednji zamujen hip stopnica globlje v grob.

Po kratkem odmoru vrinem železo med vrata in okvir; uporabil sem ga

kot zagvozdo in sem imel trohico uspeha: odprl sem jih za nekaj milimetrov in brž nekoliko uravnal zaščitno vrv in cev za zrak. Zdaj mi je priteкло nekaj več zraka, ali le na hipe; v trenutku, ko se je tok valil s hitrostjo dvajset angleških milj na uro, je bil moj položaj preklicano resen in trd. Živci so mi bili skoro da izčrpani in ni se mi samo enkrat videlo, da se bom vsak hip zadušil. Vendar sem vsekdar prišel k sebi in sem se do nemoči trudil, da bi dal znamenje tendru. Kako vesel sem bil, ko sem spoznal, da so moji poskusi uspešni. Prosil sem, naj mi na varnostno vrv privežejo verigo in mi jo spuste na dno; toda od zgoraj so odgovorili: »Pojdite kvišku!« Brž sem odvrnil: »Tukaj je motnja!« nakar so verigo takoj snutili.

Zdaj se je pojavila nova težkoča. Tok je bil tako močan, da varnostna vrv s tendra ni padala naravnost, marveč z velikim ovinkom, tako da nisem mogel prijeti verige, ki se je gugala nekaj korakov proč. Zato sem dal znak, naj potegnejo vrv kvišku. Mislil sem namreč: če bodo tamkaj v tendru vrv napeli in potem spustili verigo, jo utegnem vendarle doseči. Moja signalna povelja so takoj izvršili, vendar je bil pritisk z vrvjo tako močan, da bi bil skoro izgubil tla pod sabo.

Nekaj sekund na to sem spet dal znak da naj spuste verigo; to pot sem jo res prijel in jo potegnil skozi odprtino v kajuto. Tam sem jo kolikor le moči pričvrstil na dveri in sem dal znak »Potegnite!« Pozneje sem izvedel, da je bilo treba dvanaest mož, da so potegnili verigo. Jaz sem jim na vso moč pomagal, opiraje se z rameni ob vrata. Nekdo je moral popustiti: veriga ali vrata! Če se pretrga veriga, tedaj me ne more nič na svetu rešiti grozne usode. Z vročičnim razburjenjem sem zasledoval vsak gib. Kdo bi pač popisal moje veselje, ko sem opazil, da so se vrata vendarle odprla, čeprav počasi in s težavo. Naposled so bila tolikanj odprta, da se n lahko pomolil iz njih glavo s posodo za zrak. In ni trajalo dolgo pa se je celo telo sprostilo. Polnih pet četrť ure sem bil zaprt v kajuti.

A niti zdaj ni bilo brez ovir. Po ogromnem trudu v boju s smrtjo na morskem dnu, v boju, ki je izčrpaval duha in telo, sem do nemoči oslabil. Morje je silno valovalo, moje vrvi so se deloma zaplele med ladijske vrvi in les, tako da sem se moral vrniti v kajuto po železo, ki mi je rabilo prej v

ujetništvu. Ko je bilo tudi to storjeno, sem se dvignil k ladijskim žerjavom, kjer sem imel privežane vse svoje vrvi. Tudi zdaj ni bilo morje povsem mirno in gladko; zdelo se je, da se z vsakim dvigom ali padcem tendra na valovih nekaj trga v žerjavih. Nisem se tedaj mudil niti trenutek; brž sem napol vse sile in se povzpел kvišku nad ladijo, kjer ni bilo več nobenih ladijskih vrvi. Čim višje pa sem se bil dvignil, tem težje sem občutil pritisk vodnega toka; vačil se je s tako silo, da mi je spodnesel noge. Če pa se je dvigalo telo, tako da sem naposled visel z glavo navzdol, mi je zopet pretela nevarnost, da se za lušim. In res sem bil že prav blizu tej nevarnosti, zakaj nenadoma mi je zbog napačne lege pritekalo več zraka nego sem ga potreboval. Zato mi je jelo v sencih tolči, kakor da bi se mi glava izpremenila v parni kotel. Zdelo se mi je, da mi bo kri raztrgala žile. Privijal sem se k vrvi kolikor moči čvrsto, ali pritisk toka je bil tako silen in bolečine v

rokah so jele postajati tako močne, da sem mislil: zdaj pa zdaj mi bo odneslo prste. Čutil sem se nepopisno slabega in naposled so mi mišice tako ohromele, da se nisem mogel niti trenutek dalje držati na vrvi. Prav nejasno se še spominjam, da sem izpusil vrv, se odbil od nje in se počasi — z glavo navzdol in z nogami kvišku — dvigal na površino. Nenadoma me je zavest popolnoma zapustila in ves svet je zame izginil v temi.

Prvo, česar se spominjam po tej omedlevici, je to, da sem dobro uro pozneje odprl oči na palubi »Johna Bulla«, ki se je že zasidral v doverskem pristanišču. Glava me je bolela do nemoči in še teden dni zatem me je mučila vrtoglavica in zmedenost vseh čutil. Mimo tega ni zapustila ta drzna pustolovščina nobenih posledic; že nekaj tednov pozneje sem lahko spet v polnem obsegu izvrševal svojo težko in skrajno nevarno, čeprav nič manj zanimivo službo na morskem dnu.

M. Pannonicus

Prekmurje, ki izumira...

Nekaj o Prekmurju

Prekmurški — ali kakor so jih prej tudi nazivali — ogrski Slovenci se imenujejo sami Slovence (edn. Sloven), svoj jezik pa slovenski. Njih sosedji jih poznajo tudi pod imenom Bohnec ali Bomhec. Nemci in Ogrji jih nazivajo Vende. Zaradi sličnosti imena so jih imenovali iz nepoučenosti celo Vandale, kar pa je seveda popolnoma napačno, ker so bili Vandali germansko pleme. Sedanje jugoslovensko Prekmurje se ne krije popolnoma z ozemljem teh »Slovenov«. Nekaj slovenskih vasi je namreč ostalo izven mej naše države pod Ogrsko. Te vasi se vlečejo v vedno ožjem pasu vse do Rabe pri Monoštru (Szent Gotthard) Gre za 9 vasi z okroglo 4500 slovenskega prebivalstva (po ogrskem uradnem štetju iz l. 1890.), vendar lahko njih število cenimo na 9000. Tako imamo neodrešene brate tudi na Ogrskem, ker se državna meja ni potegnila po jezikovni, ampak po zemljepisni meji. Za severno mejo se je vzela razvodnica med pritoki Mure in Rabe. Razen tega imajo še nekatere vasi na levem bregu

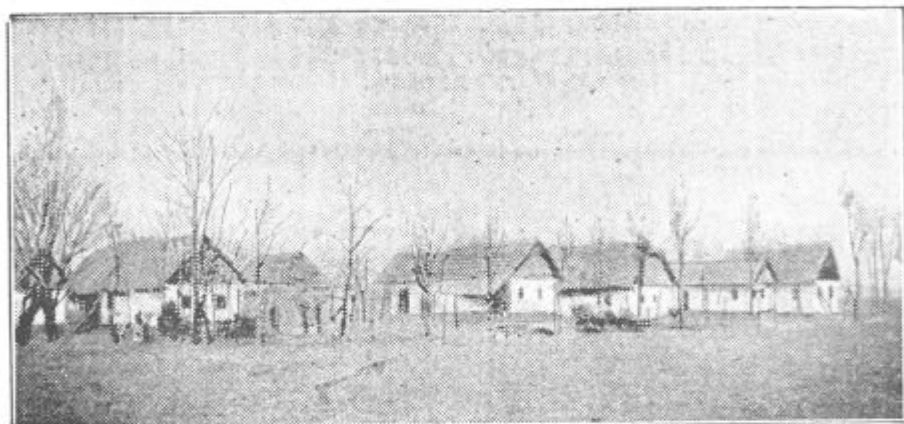
Mure v radgonski okolici prekmurško-slovensko manjšino. V te vasi, ki so spadale že pred svetovno vojno k Avstriji, so se namreč selili Prekmurci v novejšem času. Vredno je omeniti, da so se prekmurški Slovenci že pred letom 1914. naseljevali tudi v Apaški kotlini in se izkazali za narodno odpornejše kot domače štajersko-slovensko prebivalstvo. To naseljevanje, kakor sploh naseljevanje Prekmurcev desno od Mure, se po vojni nadaljuje v večjem obsegu. Na drugi strani pa smo dobili nekaj madžarskih in nemških vasi. Madžari bivajo ob vzhodni meji, in sicer jih je v soboškem okraju 3000, v lendavskem pa 11000; Nemci so pa na severno-zapadni meji, vsi v soboškem okraju. Njih je 2000, vse po našem uradnem štetju iz l. 1921. Tudi v verskem oziru je Prekmurje bolj pestro: kakor ostale slovenske pokrajine, kajti že navedeno štetje je dalo naslednje številke: rimskih katoličanov 6700, luterancev 24000, kalvincev 900, izraelitov nekaj nad 600. Domačini delijo svoje ozemlje v tri dele: severni, hriboviti del imenujejo »Goričko«, srednji »Ravensko«, južni pa »Dolinsko«.

Od Prekmurja pa je treba ločiti drugo pokrajino, namreč Medžimurje, ki teži med Muro in Dravo od bivše štajerske meje do izliva Mure v Dravo. Tudi to ozemlje spada po vidovdanski ustavi k mariborski oblasti, vendar pa se upravlja po hrvaških in ogrskih zakonih — kolikor niso izenačeni — in ima posebno poverjenišstvo v Čakovcu. Uradni jezik je v Medžimurju hrvaški, v Prekmurju pa slovenski.

Ker bi nas predaleč privedlo, če bi hoteli podati celotno sliko o Prekmurju, zato naj se tokrat omejimo na narodne starine prekmurskih Slovencev, to je na njih stare šege in navade, pri čemer uporabljamo to, kar so že drugi napisali o tem predmetu v slovenskem, ogrskem

tako zvani zobonj. Dandanes je njih obleka že jako podvržena izpremembam; najbolj se širita sosednja štajerska slovenska in nemška noša, ogrski krojene obleke pa ne nosijo. Nekdaj je bila pri ženskah značilna velika ruta, privezana na pleča; še danes nosijo ubožnejše goričke žene tako rute. Pri ženah in dekletih je videti še dolgo, barvano, zgoraj v gube nabrano krilo. Dekleta so nosila ob praznikih svetle svilene rute na glavi in rdeče ali modre predpasnike. Sedaj nosijo ob delavniških preprosto barvane platnene, ob praznikih pa iz barvanega sukna delane jopice, na katere si vežejo pozimi barvane bombažne robce. V hladnem vremenu sta uporabljala oba spola do kolena segajoč in tesen črn kožuh iz ovčje kože, tako zvani »kozi«.

IZ PREKMURJA

in nemškem jeziku, pa tudi lastne izkušnje. Izrečno pa moramo naglasiti, da vse te stvari vedno bolj ginejo in da so današnji Prekmurci v marsikaterem pogledu, na primer glede rabe poljedelskih strojev, celo naprednejši kakor ostali Slovenci. Slika, ki jo tu podajamo, je torej slika bolj starega, izumirajočega Prekmurja kakor pa sedanjega!

Narodna noša

Narodna noša prekmurskih Slovencev se je izza petdesetih — šestdesetih let silno izpremenila. Tvorili so jo kmečki plašč, jopič iz ovčje kože, široke plattene hlače, veliki, širokokrajni klobuk pri moških, pri ženskah pa parta in avba, belo krilo in prav taka plattena srajca, preko katere so oblekle v mrazu

Prekmurske hiše

Hiše gradijo še sedaj večinoma v obliki pravega kota, tako, da gleda en krak z okni sobe na ulico. Nekdaj so bile hiše zgrajene iz ilovice ali lesa, danes pa jih že najbolj zidajo iz opeke. Na ulico gleda stanovanjska soba, katere vrata se odpirajo v vežo, ki ima čisto stebrovit prizidek. Ubožnejši se zadovoljijo z eno sobo, premožnejši pa imajo dve do tri. Poleg sobe je temna kuhinja, iz katere uhaja dim pri starih hišah kar skozi vrata, ker take hiše nimajo dimnika. Poleg kuhinje je kašča (kamra). Ob drugem kraku pravega kota je hlev in gumno končno zaključuje zgradbo. Male, temne sobe starih hiš so precej natopane s preprostim pohištvom in ve-

liko pečjo. Ena ali dve postelji iz smrekovega lesa z belo ali rožasto, do stropa naloženo posteljnino; v enem kotu sobe stoječa miza, nekoliko stolcev in lada, so glavno pohištvo. Na dveh straneh mize stojijo ob steni klopi. Pozimi prinesejo ženske v sobo kolovrat, včasih pa tudi statve. Ljudje ljubijo pestrost, zato obešajo na stene številne svete podobe in jih krasijo z vencji, spletenimi iz barvastega papirja. Na mogočni peči sušijo pridelke. Tam leži preko noči kateri član obitelji, na klopi okoli peči posedajo ob zimskih večerih, luščijo bučne koščice in si pripovedujejo pravljice. Nekdaj so bila tla samo ilovnata. Stene so pobarvane znotraj in zunaj z apnom čisto belo; zunaj obrobajo spodnji del stene z dva pednja širokim črnim, modrim ali rumenim robom, na katerega dekleta še dandanes rada slikajo cvetlične vzorce. Streha je bila nekdanj iz slame, danes pa krijejo hiše večinoma z opeko. Pri starih hišah je na ulico gledajoče pročelje zgoraj obito z izrezljanimi deskami. V deske sta vrezana en ali dva križa, ali pa je sredi obeh kip sv. Florijana. Na obeh obrobah deskah sta često vrezani začetni črki posestnikovega imena in letnica dograditve. Okoli poslopja in za njim se razprostira rušnato zemljišče z bogatim sadovnjakom. Dvor obdajajo z živo mejo ali s plotom iz lat. Lesa iz lat ali spletenega šibja teče največkrat na kolescu. Mesto vratc imajo često

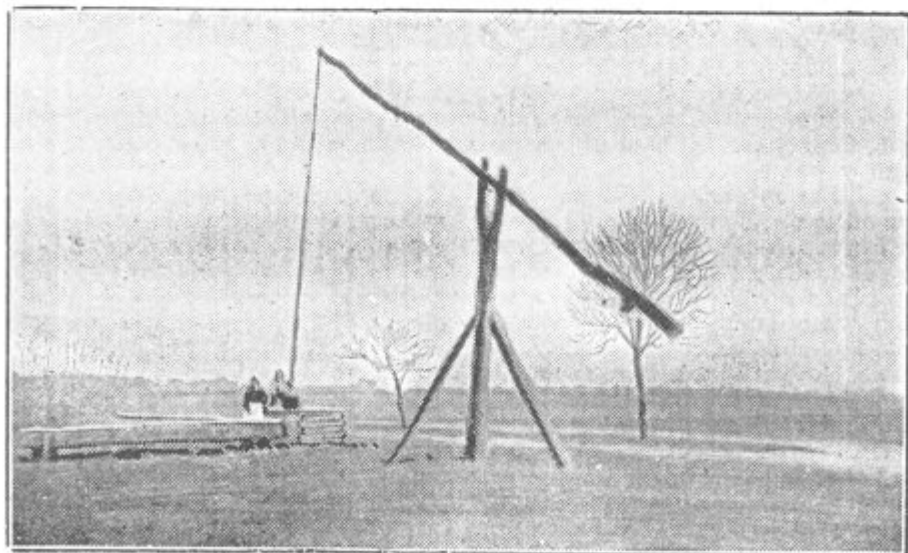

PREKMUREC

prelaz. Manjši cvetlični vrt krasí prednjo stran hiše, v njem je navadno na klopici nekaj panjev čebel.

Rodbina

Rodbinsko življenje je bilo nekdanj patrijarhalno. Ostanek tega načina je v nekaterih krajih še danes obstoječa

ZNAČILEN VODNJAK NA PREKMURSKI RAVNICI

navada, da oni, ki hoče prekrivati streho, to razgласi v vasi, nakar pripravijo gospodarji vsak pred svojo hišo slamo, katero si potem krijoči zbere in odpelje.

Krst so nekđaj jako slovesno obhajali. Sedaj se slavi tudi ta dogodek vedno enostavneje. Staremu ljudskemu verovanju je šla ob takih prilikah velika vloga. Že po poroki, preden je stopila nevesta v hišo, je vzela mati ali kaka druga žena v roke jajce in klobko niti, potočila klobko proti nevesti, jajce pa položila na tla. Nevesta stopi z desno nogo na jajce in ga stre; kakor ga je lahko strla, tako lahko bo rodila. V sobi porodnice položijo na mizo kos kruha in vino. Miza v tem času ne sme stati prazna, da ne more zloba do novorojenca. S krstom po starem običaju samo tedaj hitijo, če je dete slabotno; če je zdravo, čakajo, da okreva mati in se tudi ona lahko udeleži krstne pojedine («krstitje»).

Smrt

Smrt je dajala od nekđaj še bogatejšo snov ljudskemu verovanju. Kadar je umrl gospodar ali gospodinja in so ga nesli iz sobe, je kateri izmed domačih skočil naprej in je izpustil živino iz hleva ter premešal v shrambi za seme določeno žito, da bi ostala živina zdrava, žetev pa bogata. Ponekod še sedaj takoj, ko bolnik izdihne, odprejo okno in postavijo čašo vina na mizo. Ko se vračajo s pogreba, pohite oni, ki so ostali doma, pred hišo, da bi prvi zagledali vračajoče se, kajti v nasprotnem slučaju se bojijo, da jih bo umrl obiskal. Oni, ki so nosili mrtveca, se umijejo v posodi vode in si obrišejo roke z belim prtom, posodo pa vrže grobar ob steno. Z voza, na katerem so vozili mrtvega — danes ima vsaka vas svoje pokopališče — so sneli kolesa in jih pustili tri dni pri hiši rajnega, a so jih tudi potem odnesli samo na skrivaj domov. Pogrebne pojedine so bile nekđaj jako slovesne, danes so že manj običajne, pač pa je nočno bdenje pri starejših mrtvecih še v navadi; ob jedi in pijači, s petjem za to priliko primer-nih pesmi si krajšajo čas. Te pesmi se imenujejo «mrtvečke» pesmi in so izšle ponovno tudi v tisku. Po nekaterih krajih si prekmurski Slovenec še za življenja sam kupi za mrtvaški prt temno ruto. Po pogrebu je stala vdova, posebno pri Goričancih, tri do štiri dni

zjutraj in zvečer pred hišo in objokovala rajnega moža, svojega «gospoda», da jo je slišala vsa vas. Preden krene pogrebni sprevod od hiše, se kantor (organist) poslavlja v imenu mrtvega z dolgo poslovilno pesmijo, ki jo imenujejo «sloboda», od žene, otrok, sorodnikov, sosedov, prijateljev in znancev. Besedilo pesmi je silno ganljivo, melodija pa presunljiva.

Poroka

Mnogo starinkega se je še ohranilo pri poroki. Zvezo uredijo največkrat roditelji s sorodstvom in njih volja večinoma odločuje. Na lepoto in ličnost neveste ne pazijo posebno, ozirajo se samo na delavnost. Pri izbiri snahe ali zeta skrbje, da bi bila oba tudi v premoženjskem oziru primerna. Snubitev po starem običaju se izvrši po predhodnem poizvedovanju. Snaho («snejo») izprosi starešina v spremstvu «mladoženca». Pri pritrdilnem odgovoru določijo tako tudi čas poroke in gostije. Goste vabi še dandanes pozvač (tudi zvač ali pozvačin imenovan). Klobuk ali visoko kapo, narejeno iz trdega papirja, mu okrasijo z raznobarnimi trakovi in umetnimi cveticami. Na trup, rame in prsa mu pripnejo pisane robce, na škornje pa mu obesijo zvončke. Ob straneh mu visita dve «čutori». V eni je vino, v drugi pa prosena kaša. S komer se hoče pošaliti, temu ponudi najprej čutoro s kašo in če mu je šel oni na lim, mu ponudi vino, da bi pil na zdravje mladega para. V roki ima sekuro z dolgim toporiščem («čakanj»). Sekira je prevlečena z jezevo kožo, z njo odganja nadležno mladino. Ko pride v vas, zatrobi na rog ali trompeto, da opozori ljudi nase. Stopivši v hišo vablencev, prečita ali pove običajne ženitovanjske verze o Kani Galilejski, nakar se mu za povabilo zahvalijo, ga pogostijo in obdarujejo z denarjem. Pozvačeva vloga še s tem ni končana. Tudi pri gostiji je važna oseba, ker je poklican, da zabava s svojimi šalami goste. «Gostüvanje» radi obhajajo slovesno. Poroko nastavijo navadno na nedeljo, da jih vidi več ljudi. Ko pridejo svatje po snaho, zahteva stari običaj, da jih ne pustijo takoj v hišo. Pred zaprtimi vrati mora ženinov starešina odgovarjati nevestinemu, ki je v hiši, na različna vprašanja. Pri večerji vzemajo važno mesto stari obredi. Pred vsako jedjo se razgovarjata «znotrej

šnji» in «zvonejšnji» starešina v vezani in nevezani besedi. «Gostüvanje» traja po starem običaju navadno dva dni, najprej pri hiši neveste, drugi dan pa pri ženinovi. Tudi pri snahinem slovesu pride do recitacij starešin. Navodila za starešinstvo in zvačinstvo so izšla tudi v tisku.

Vraže in drugo

Prekmurški Slovenci so imeli tudi mnogo vraž, toda šola in izobrazba jih vedno bolj izpodrivata. Če je dete obojelo, so takoj mislili, da ima uroke. Bolno dete so umivali in kopali. Še danes je najti nekaj mazaških žen, ki znajo pripravljati primerno vodo, tudi za živo vino ter druge «coprnije». Če daje krava krvavo mleko, so takoj osumili kako staro žensko, češ, da je čarovnica in da je kravo začarala. Če se bliža nevihta, zahteva stara šega, da se zvoni in da postavijo pomet, lopar, vile in hleb kruha ven. V plamenih močvirnega plina vidi ljudstvo večče. Po noči švigajo po zraku čarovnice. Na Jurjevo se vtikajo v okna in plot zelene veje. Jeseni in pozimi se nameščajo po vejah sadnega drevja — sedaj že jako poredkoma — koruzni štrclji, da bi bila sadna letina bogata.

Poleg ne ravno številnih lastnih narodnih pesmi pojejo mnogo štajersko

slovenskih in prevode ogrskih. Razen ljubezni opevajo narodne pesmi prekmurskih Slovencev predvsem verske snovi. V narodnih pesmih so jako priljubljeni ptiči, zlasti žunica (žolna), kukavica in golobica. Od prekmurskih pripovednih pesmi je pri nas najbolj znana «Marko skače, Marko skače po zeleni trati». Ker imajo malo posvetnih pesmi, pa tudi iz velike pobožnosti, kako radi pojejo cerkvene pesmi na polju, ko trejo konopljo in lan, na preji in sploh pri delu in počitku, celo v gostilni. Katoličani pojejo najrajši pesmi o Mariji, od katerih jih je mnogo iz sosednjega slovenskega Štajerskega, kamor hodijo radi na božjo pot, protestanti pa svoje «žoltarje» (psalme). Tudi plešejo radi, in to spretno. Najljubši njihovi plesi so štajerski dreher, polka in ogrski čardaš. Pri plesu je priljubljen odpev «dradjililajlam dradjamlaja».

Izmed domačih jedi naših prekmurskih rojakov naj omenimo: iz koruzne moke kuhano «ganico», «prosa», krompir, proseno in ajdino kašo, zelje, fižol, od močnatih jedi pa «gibanico» in «krapce».

Poznavalcu narodnih starin ne more ostati prikrto, da je v tej točki — kakor tudi v jeziku — kljub vsem razlikam velika sorodnost med prekmurskimi in vzhodnoštajerskimi Slovenci.

Atomske sile — največja nadeja človeštva

Kadar se bo posrečilo izkoriščati sile, ki so vezane v atomih, bo človek gospodar zemlje ... Največji problem, ki mika genijalne duhove

Sigurno pride nekoč dan, ko bo vrgel kurjač zadnjo lopato premoga v nenasitno žrelo ekspresne lokomotive, ko bo iztlela poslednja premogova kena pod kotlom zadnjega parnika, ko se bo izvil poslednji oblak premogovega dima iz tovarniškega dimnika.

Petrolejski vrelci bodo morda usahnilili že poprej in bo v tem času najti petrolej le še po muzejih kot spoštovano relikvijo iz davnih dni. Že v nekaj stoletjih mora napočiti ta dan, ki ga črnogledi romanopisci slikajo v naižalostnejših barvah kot poslednji dih na smrt obsojenega človeštva.

V resnici izčrpanje premogovnikov in usahnitev petrolejskih vrelcev nikakor ne pomeni tragedije za človeštvo. Kajti poleg teh energijskih virov, ki jih danes izkoriščamo, poznamo še celo vrsto drugih lažje ali težje dostopnih, a tako izdatnih, da bodo zadoščali še za milijone let. Nekateri so obče znani. Tako n. pr.: energija vodnih sil, ki se že precej izrabljajo, energija plime in oseke, energija vetra, energija solnčne toplote, ki nam bo na razpolago, dokler bo sijalo sonce. Mimo teh na so učenjaki zadnja leta prišli na sled še vse večjemu, lahko bi dejali neizčrpnemu viru atomske energije, o kateri se zad-

nje čase toliko govori in piše, da morda ne bo odveč, če se vsaj površno seznamimo z njenim bistvom.

Ko so ob koncu minulega stoletja odkrili radij, so učenjaki začudenj obstajali pred ogromno zagotetko. Pred njimi je bil majhen drobec snovi, ki je neprestano dajal velikanske množine toplote. Kaj takšnega doslej še niso poznali.

Kilogram radija izžarja toliko toplote, da lahko v trideset ure zavre 1 liter ledeno mrzle vode. Morda bo kdo ugovarjal, da to ni takšna reč, zakaj s kilogramom premoga se da napraviti še kaj več. Res je; toda ko tisti kg premoga zgori, ne ostane od njega drugega kot kupček mrtvega pepela. Radij pa daje toploto neprestano leta in leta, desetletja in desetletja; spočetka so domnevali, da večno. To pa ne bo držalo, ker se ne bi ujemalo z zakoni narave, ki pravijo, da se na snovi in energiji ne da nič pridobiti in ne izgubiti, marveč se le ta stvar pretvarja v ono. Kljub temu pa dolgo časa ni uspelo najti, v čem so neizčrpni toplotni izviri radija, kje je sedež tistih ogromnih sil, ki jih

v obliki toplote nenehoma izžarja v svojo okolico, ne da bi pri tem znatno izgubljal kaj od svoje telesnosti.

Sele nova atomska teorija je razgrnila pred nami jasno sliko snovi in sile, ki sta prastestavini vesoljstva. Po naukih atomske teorije obstoji snov — torej vsako telo bodisi trdno, tekoče ali pa plinasto — iz molekul, ki so tako majhni, da bodo morda za vedno ostali prikriti našim očem. A vendar molekuli še niso prastestavina snovi. Te namreč zopet obstoje iz atomov, ki so še manjši, tako majhni, da za njih izmere nimamo več pravega čuta. Vsak atom zase pa spet predstavlja cel neskončno majhen solnčni sistem, kjer okrog atomskega jedra nenehoma kroži eden ali več elektronov natanko tako, kakor krožijo planeti okrog sonca. Elektroni so se izkazali za sestavne delce negativne elektrike, dočim je njih jedro pozitivno električno. Znano je, da se tako naelektrjena telesa privlačijo med seboj. In ker so le-ta v atomu neskončno blizu sebe, vladajo med njimi ogromne sile, ki daleč prekašajo vse druge, kar jih doslej poznamo. A to še ni vse; raziskavanja so pokazala, da niti jedro atoma še ni enotno telesce, da jedra še niso nedeljive edinice snovi, marveč da tudi ta razpadajo v manjša telesa, v tako imenovane alfa-delce, ki v pretežni meri tvorijo radijeve žarke.

Sile med atomskimi jedri in elektroni, ki jih obkrožajo, so ogromne, vendar pa malenkostne, če jih primerjamo s silami med posameznimi alfa-delci v jedru, ki je še milijonkrat večje od prvih. Kadar se bo posrečilo sprostiti te atomske sile, tedaj bomo preskrbljeni z energijo na pretek. Mar bi nam bilo potem za premog, mar za petrolej; sonce na nebu bi lahko ugasnilo in vendar ne bi moglo zatreti življenja na zemlji. V neomejeni posesti teh sil bi lahko nadomestili vse življenju neobhodno potrebne sile, ki jih solnčni žarki dan za dnem čarajo na zemljo.

Toda žal — naroda skriva te sile varno v svojem naročju. Samo z radijem je v mikroskopični merici pokazala njih ogromne učinke. V radiju se neprestano sproščajo atomske sile, v njem nenehoma eksplodirajo posamezna atomska jedra in prosti alfa-delci odletavajo s strašno brzino 15 do 20 km na sekundo v prostor. Na telesa, ki se jim stavijo na pot, zadevajo z ogromno silo in jih zaradi tega silno segrejejo.

Iz Kitajske: PRI BRIVCU

Helij je — kakor znano — drugi najlažji plin za vodikom in se prav kakor vodik uporablja za polnjenje zrakoplovov. Izračunali so, da je sila *alfa-delcev enega samega miligramma helija tako velika kot moč 200 do 300 ekspresnih lokomotiv*.

V dveh ali treh dneh izžari vsaka množina radija toliko toplote kot enako težka kepa premoga, če popolnoma zgori. Dočim pa je premog pri tem oddal vso svojo energijo, ostane radij takšen, kot je bil; zdi se, da ni utrpel sploh nobene izgube. To pa je seveda le prevara, saj mu manjkajo tisti atomi, ki so eksplodirali in izmetali svoje alfa-delce v prostor. Radij torej trajno kopni, vedno manj ga je, čeprav se krči tako počasi, da tega skoraj ne opazimo. V 20 letih izgubi šele stotinko svoje gmote. Preden se radij popolnoma izžari, nam podari toliko toplote kot pol milijonkrat težji sklad premoga: vsak gram vsebuje toliko kot pol tone črnega premoga.

Naj nam predloči ogromne atomske sile še nekaj primerov. Kakor se helij počasi pretvarja v vodik, tako bi se morda dal vodik pretvoriti nazaj v helij. Dasi tega pojava doslej še nismo opazili, bo nemara nekoč vendar le mogoč. Energija, ki bi se pri tem sprostila, bi bila še petdesetkrat večja od energije pri razpadanju helija, ki smo jo poprej omenili. Če bi se stvaril iz enega grama vodika 1 g helija, bi nastalo toliko toplote, kot če bi se bilo sežgalo 20 ton premoga. Iz tega primera se najjasneje vidi, za koliko presegajo v atomih speče energije vse druge energijske viře, kar jih je človek kedaj zaslužnil.

Kemičnim potem n. pr. — z zgorevanjem se da iz enega grama kake snovi v najbolj ugodnem primeru dobiti 10 kalorij toplote. Pri tem predstavlja kalorija množino toplote, ki je potrebna, da se segreje 1 liter vode za stopinjo Celzija. Če se gram radija popolnoma izžari, stvari tri milijone in sedem stotisoč kalorij, en gram tvorečega se helija pa celih stošestdeset milijonov kalorij toplote.

To so ogromne množine in nehote se vprašujemo, ali je sploh kakšna meja za energije, ki nam jih utegne dati razpadanje snovi? Slavni fizik in astronom Einstein je dejal, da so meje in nam jih je z računi tudi natanko orisal. Dejal je, da vsaka snov, ki oddaja energijo, izgublja na gmoti, — da je je vedno manj. Res je, da kopni silno počasi, — če odda za eno kalorijo toplote, izgubi šele dvaj-

setmilijonski del svoje gmote, — vendar je pri velikih energijah, pri takšnih n. pr. kakor jih izžarja solnce, izguba gmote uprav občutna.

V obliki toplotnih, svetlobnih in različnih drugih žarkov izžari solnce vsako sekundo toliko energije, da bi pretvorjena v toploto lahko segrela bilijon litrov vode od ledišča do vrelišča. Potemtakem izgubi solnce po Einsteino- vem računu vsako sekundo štiri milijone ton na gmoti, to se pravi, da postane vsako sekundo za štiri milijone ton lažje. V desetih milijonih let se bo zmanjšalo solnce za eno milijoninko sedanje velikosti.

V najugodnejšem primeru, če bi se ves pretvoril v toploto, bi dal en gram snovi dvajset milijard kalorij toplote, to je približno tako velika energija, da bi lahko dvignila celo Ljubljano do višine Triglava. S tem gramom razpadle snovi bi lahko temeljito segreli vse naše stanovanjske prostore ali na pognali parnik s petdeset tisoč tonami iz Trsta do Newyorka.

Iz Kitajske: PRED TRGOVINO

Ogromne energije, ki se tvorijo pri razpadu snovi pa nam lahko vsaj deloma razjasnijo zagonetko: odkod jemlje solnce ogromno energijo, ki jo že milijarde in milijarde let razsipuje po vse-mirju? Da bi na njem kakšne snovi iz-gorevale tako, kakor izgorevajo pre-mog. les, petrolej ali druga goriva, to je docela nemogoče. V tem primeru bi moralo solnce že zdavnaj ugasniti. Tudi tedaj, če bi bilo to ogromno nebesno te-lo vse iz antracita, to je iz najizdatnej-šega premoga, bi v takšni meri kakor sedaj žari, ne moglo žareti dalie kot dva tisoč let. Če bi bilo docela iz ene zna-nih radioaktivnih snovi, bi sijalo kveč-jemu pet milijard let. In vendar sodimo, da ima solnce za seboj najmanj dvesto-krat daljšo življensko dobo, da je sta-ro vsaj bilijon let. Njegove starosti si

tedaj ne moremo razlagati drugače kot na ta način, da v ogromnih temperatu-rah, ki vladajo na solncu, razpada del njegove snovi v energijo. V tem pri-meru bilijon let seveda ne pomeni ničesar. To je prekratka doba, da bi mogla znatno zmanjšati solnčno moč, ki mora še milijone let ostati takšna kot je da-nes.

Znanstveniki vseh narodov se trudijo da bi umetnim putem dosegli razpad snovi, ki ga povzroča pri radiju in na solncu narava sama, in da bi pri tem nastalo energijo izkoristili. Težave, ki jih ovirajo na poti k temu cilju so ogromne, a brez dvoma jih bodo nekoč premagali in to sigurno še ob pravem času, da nadomestijo izgubo energije, ki jo bomo utrpeli, kadar bo zmanjkalo sedanjih gorljivih snovi.

Dr. Erik Wulffen

Poglej v obraz našemu času!

Donosi k psihologiji sodobnega pustolovstva

Meseca junija 1915 je neka ženska v Berlinu-Wilmersdorfu usmrtila sebe in svoja dva otroka. Kmalu po dogodku je prejel vdovec in oče pokojnih otrok pismo, katerega avtor se je izdajal za detektiva. Pretil je s strašnimi odkritji o življenju nesrečne obitelji, ki je tiralo ženo v strašno dejanje — izvzemši, če mu mož prinese na določeno mesto na pokopališču 400 do 500 nemških mark.

Ob istem času se je pripetila poštnemu ravnatelju v Wilmersdorfu tram-vajska nezgoda. Nekaj dni na to pride pismo, podpisano od »preganjanega dekleta«, katerega je odvedla razboj-niška družba. Pismo sporoča, da je bila nezgoda fingirana, da je pa vozač tramvaja član razbojniške tolpe, ki je hotel izvršiti atentat na poštnege rav-natelja. Če želi samemu sebi dobro, naj prinese na pokopališče, grob št. 102, 400 mark. S to vsoto se bo »preganjan-ega dekleta« lahko odkupilo ter vrnilo k ro-diteljem, potem pa bo razkrinkalo raz-bojnike in njihovo početje.

V obeh primerih je bila izsiljevalka ena in ista oseba — trinajstletna de-lica, hčerka ločene delavke, zelo inteli-gentno dekle, najboljša učenka v raz-redu, ki ga je obiskovala — a tudi vne-ta bralka detektivskih romanov. Sodni zdravnik, ki jo je preiskal, je izjavil o

njej: »O duševni manjvrednosti ali celo bolezní ni govora; vse, kar se ji dá oči-tati, je to, da hoče dati razmaha svoji fantaziji. To je pravi tip degeneriranega fantasta«.

Pustolovec pa se zateka poleg izsi-ljevanja še k drugim sredstvom: k tat-vini in ponaredbi. Že to je značilno, da najdemo med pustolovci čestokrat ho-telske podgane in draguljarske tatove. Pustolovske sposobnosti pa iščejo tudi izraza v književnosti. Stilistično vež-banje mladih pustolovcev ni nič dru-gega kakor priprava na poznejše rafi-nirano življenje.

Poglejmo že n. pr. običajnega člo-veka. Nekatere kategorije naravnost ustvarjajo pogoje za pustolovske tipe. Hvalisanje in bahanje lovcev, dijakov, turistov in potnikov je kaj pripravno gradivo za pustolovsko karijero.

Vzemimo čisto preprost slučaj. Nekdo pride v družbo. Omizje je zgovorno — šale padajo in dovtipi se iskrijo. Naen-krat se pripoveduje dogodek, kateremu pritakne eden izmed navzočih šaljiv komentar. Družba se hahhja, šala je vzbudila pozornost in kmalu se stvar pripoveduje naprej, v celoti, kaj pa da; nanjo in na njeno resničnost prisegajo vsi od prvega zloga do zadnje črke. Nihče več ne misli, da se je tako uživel

v laž, da jo smatra za čisto resnico. Tudi tako početje je duševno približevanje pustolovcu in njegovemu tipu.

Poleg lovcev, sportnikov, dijakov in potnikov, ki so posebno naklonjeni hvali in pretiravanju, najdemo še cele kategorije drugih ljudi, katere življenje samo tira v pustolovsko ozračje. Sem spadajo m. dr. častniki zvrženih režimov, trgovci, ki pretiravajo v reklami, umetniki — zlasti scenični umetniki, pevci, igralci in njim sorodni poklici.

Tu smo segli stvari nekoliko globlje do jedra. Zadelj smo ob umetniški moment, ki igra v pustolovstvu zelo važno vlogo. Igralec čestokrat tudi v življenju zaigra komedijo. In tega ne stori podzvestno — ampak zato, ker se mu hoče renoméja. Kajti — to spada k poslanstvu umetnika...

Ni baš malo značajev, ki žive dvojno življenje. Pri mnogih se to začne že zelo zamlada, v šolskih letih. Večno ponavljanje laži jih napravi za pustolovce in tako prevzame njihovo dušo, da se vidijo sami sebi borci za vzvišeno resnico. V resnici pa je sleherna njihova beseda — laž! Pri nekaterih otrocih traja to stanje le kratek čas in izgine samo od sebe kadar dozore. So pa tudi takšni tipi, katerih lažnivost ne zapusti nikoli. Zlasti v erotičnem in seksualnem področju najdemo mnogo pojavov te vrste. Premislimo na priliko to - le:

Oženjen mož ima ljubico, s katero se vozi okrog. Žena ne ve za to zvezo. Kadar se mož vrača domov, se mu godi, kakor da potuje iz sanj v nesrečo; paziti mora, da vzdrži ravnotežje, da se ne izda. V podobni vsakega dona Juana se skriva tak maskiran pustolovec.

Trgovec v polomu živi takisto dvojno življenje: prvo pred svojimi poslovnimi prijatelji, družino in javnostjo — ženi kupuje obleke iz svile, sinu konja za ježo, hčerki bogato balo. Čez tri dni pa razglasi konkurz. To je drugo življenje, ki ga je živel v svoji notranjosti.

Vsakdanje življenje je torej polno pojavov, ki oblikujejo in pomagajo oblikovati pustolovca. Pustolovcu postaja samohvala in bahaštvo nekakšna duševna potreba. Veseli ga in ga nosi in dviga, navdušuje ga kakor inspiracija pesnika. Polagoma pa pride pustolovstvo v meso in kri ter postane moč volje.

Neki ženitbeni slepar, po poklicu drogist, se je izdajal za zdravnika. S tem je zavajal dekleta; obljubljal jim je za-

kon, ko bi pa moral iti pred oltar, je izginil. Redno je ponavljal svojo prevaro, ki je obstojala v tem - le:

Ko je zapustil kako dekle, je napisal pismo ter se prelevil v »brata« samega sebe. Ta »brat« je sporočil devojki da je vojaški zdravnik in da je njegov brat, dekletov ljubimec, nenadoma umrl. Umrl pa je z njenim imenom na jeziku in je bil ves nesrečen, da ga je smrt zalotila, daleč od nje, ki mu je bila vse na svetu! Evo obrazca takega pisma:

»Spoštovana gospodična! Strt in uničen Vam javljam najžalostnejšo vest, ki Vam jo morem sporočiti. Dne 22. septembra ob pol 8. zvečer je po kratki, težki boleznii zaspal v Gospodu naš nepozabni brat, doktor splošnega zdravilstva, v 32. letu starosti. S svojim življenjem si je postavil tako lep spomenik, da ga oplakuje pol sveta; in kako tudi ne! Bil je prijatelj revežev in si je na vso moč prizadeval, da bi olajšal njih bedo; najbolj ga bodo pogrešali siromaki. Pokopali smo ga dne 25. septembra z vojaško godbo II. polka.

Dolg spreved, v katerem je bilo 85 voz, je spremljal blagega pokojnika na pokopališče. G. pastor je imel ganljiv govor, v katerem se je poslovil od njegovih telesnih ostankov. Ko je umiral, je vzdihnil: »O moja Marta, ko bi te mogel vsaj še enkrat objeti! V duhu ti kličem zbogom!« — To so bile njegove zadnje besede. Segel mi je še enkrat v roko in je zaprl oči, v nadi, da se sestane po smrti onkraj groba. Verjemite, draga gospodična, mi smo radi te smrti vsi iz sebe. Ne moremo se sprijazniti z mislijo, da je naš brat legel v tako zgodnji grob. Vsi, ki so ga poznali, so ga ljubili. Ko me zanese pot skozi Vaše kraje, Vam primesem trak, ki sem ga snel z venca Vam v spomin. Vencev je bilo 105, 78 med njimi jih je imelo krasne trakove.«

To je tipično pismo ženitbenega sleparja, ki je s solzami v očeh verjel samemu sebi, da je ljubimec vseh, ki ga poznajo...

V času, ko se poda na pot prevare, verjame pustolovec samemu sebi. Pred njim se odpre nov svet, ki mu slika pred očmi krasoto drugega sveta, tisočkrat lepšega nego je njegovo vsakdanje življenje. Fantazija deluje živahno, omamlja ga in zavaja — na račun njegovega bližnjega.

Spomnimo se samo na dečka, ki je pobegnil pred vaškim psom, pa se se-

daj hvali s svojim junaštvom. To je čisto iluzijonistično dejanje, in pustolovec je pravi iluzijonist. Kaj bi pa bilo človeštvo brez iluzij? Imelo ne bi nobenega pustolovca — a tudi njegovo življenje bi bilo pusto.

Iluzijonizem je sploh mogočna komponenta človeškega življenja. Religija, filozofija, morala, politika — mar niso vse to iluzije? In tli ni v tem iluzijonizmu tudi nekaj pustolovščine? Tudi pustolovec rad beži iz svojega življenja v boljši, lepši svet — in pri tem pada vedno v kazniva dejanja.

Mnogo je ljudi, ki živijo dandanes dvojno življenje. V resnici, v vsakdanjosti so ti ljudje pisarji, šivilje, pometarji ulic; fantazija pa jih prestavlja v drugi svet, napravlja jih za kralje in princeze, ministre, vojvode in iznajditelje, za genialne umetnike, ki im manjka samo veščina — tehnika. Nešteti odrasli ljudje žive samsko življenje, ki jih dviga nad vsakdanjost in jih napravlja srečne. Ta iluzija jim daje moč, da vzdrže in se borijo ter lažje prenašajo brutalno vsakdanjost.

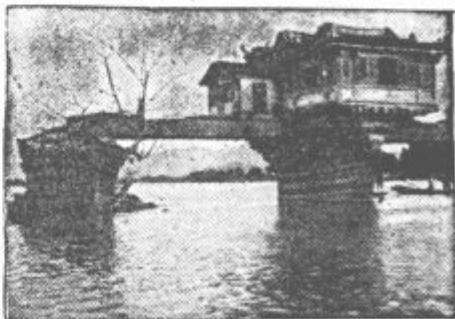
Vrnimo se k pismu našega drogista. V njem nahajamo tudi književno laž. V visokem slogu je tam opisan dogodek, ki je čisto navadna laž. Pustolovec, ki hoče doseči uspeh, mora namreč biti izvrsten retorik. In baš ta retorična ohlapnost dopušča sodbo, da je pustolovcu potreben nekaj prezračilnik. Zato je pustolovec hvaležen vsakomur, ki ga rad posluša in zameri vsakomur, ki nima zanj poslušnega ušesa.

Moč igralca in pustolovca se določa po sposobnosti njegove a vtosugestije, ki je tem krepkejša, čim sigurneje postavi moža lahko na pozornico. Ta avtosugestija je pustolovcu to, kar pesniku besedilo; za podlago ima fantazijo. Vse v vsem pa je to: prijetna mimika, očkovanje, lepa zunanost in fascinujoča sigurnost. Predvsem je važen nastop — torej obleka, ton, govor. V pustolovcu si podajata roke simpatija in antipatija. Obe skupaj ustvarjata zmes, ki skuša izzivati in izsiljevati ter tvori nekaj demoničnega, pomešanega in povdarjenega s temperamentom ter nagonom pustolovčeve nature. Vse to se vidi posamezniku in množici v izvestnih okoliščinah čudovito, divno, iznenadljivo, senzacionalno in bizarno, fascinujoče in vredno odobravanja. Credo quia absurdum — to sicer ni načelo logike, a je eden izmed temeljnih princi-

pov osnovnih zakonov psihološke znanosti o sugestiji.

Pustolovec ima tedaj marsikaj skupnega s pesnikom in igralcem. In to je tudi nekaj, kar ga dviga nad vsakdanjo sredino ter ga dela očarljivega. Kriminalna psihologija stoji tu pred novimi nalogami — in mora seči ne le po konkretnih primerih iz sodobnega življenja, ampak tudi po tehtnih literarnih dokumentih Sofokla, Shakespearea, Goethea, Schillerja, Ibsena, Hauptmanna in drugih pisateljev.

V ostalem so pustolovci le v neznatni meri sposobni za pošteno delo. Sposobni pa so tem manj, čim večja je njihova nesposobnost. Energija in volja, s katero razpolagajo, jih usposablja samo za sleparije. Tudi jih izdaja neka posebna sebičnost in puhla zaljubljenost vase. Finejših erotičnih občutkov niso zmožni, njih estetske potrebe so minimalne. Nedostaje jim tudi moralne srčnosti in hrabrosti; značilno je za njih figovstvo. To niso niti igralci — kaj šele umetniki! — kvečjemu so komedijanti. Se noben pustolovec ni postal bogat in ohranil pridobljenega imetja ali ga naložil v pošteno delo. V usodi pustolovca tiči nekaj uprav demoničnega. Ker ne pozna lepote pravega užitka, ne pozna zmernosti in mere; on samo divja. S tem, kar je nagrabil, ne ume razpolagati; a v svetu je že takšen red, da išče vsak objekt dostojnega gospodarja. Človek ne more obdržati ničesar, kar ni njegovo v nekem globljem smislu. Kar komu ne pripada, odleti samo — tako ali drugače. Izgubi se, skratka. To je tista imanentna pravičnost, ki jo najdemo v vseh stvareh in ki bo tudi pustolovca izrinila iz družbe in iz življenja.

KITAJSKI MOTIV

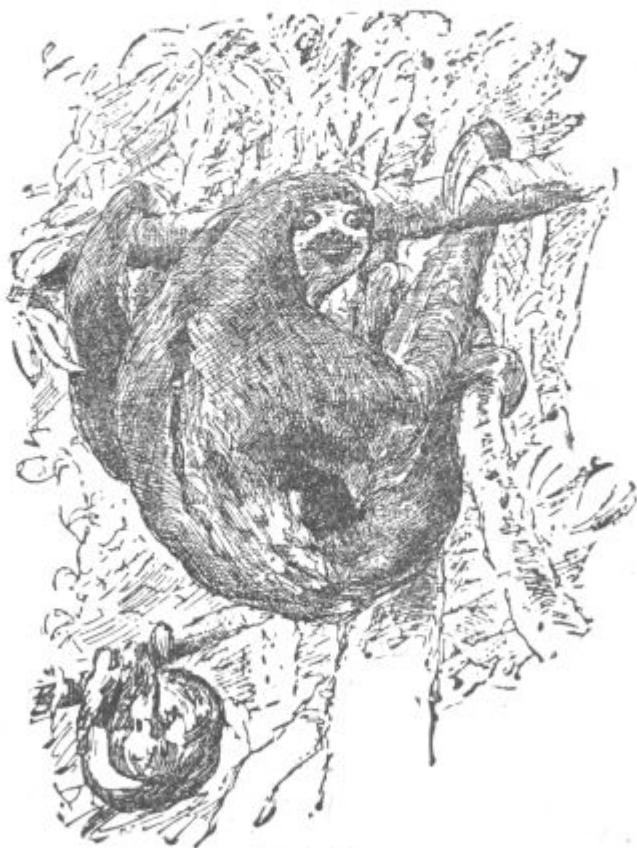
W. Beebe

Lenivec, vzor vseh lenuhov

**Žival, ki ji ni primere v živalstvu — Nje življenje in ljubezen —
Kaj če bi bili ljudje taki . . .**

Lenivci prav za prav nimajo pravice živeti na zemlji naših dni; bili bi boljši kot prebivalci planeta Marsa, kjer traja leto več ko šest sto dni. Še bolj bi jim menda prijalo na kakšnem drugem planetu, kjer se čas vleče počasi, prav počasi, namestu da bi šel skokoma od jutra k večeru.

jo predstavlja. Prepričali se boste, kako daleč je vsak opis od pravega stanja. Nobeden fantastičen opisovalec živalskega sveta se ni domislil živali s takimi lastnostmi. Človek si težka predstavi, kako bi se moglo telesno bitje toliko časa držati kake veje, kot se drži ta živalski lenuh, ki je čisto osam-

LENIVEC

Lenivci živijo samo na drevesih; tudi opice žive tako, vendar je med njimi in lenivci precejšnja razlika; predvsem so opice znatno hitrejšje in neprimerno živahnejše. Lenivca je težko opisati. Če imate prijatelja, ki ga odlikuje živahna domišljija in ki še ni videl te živali, recite mu, da naj vam jo opiše, kakor si

ljen v živalskem svetu. Kadar se zvije v klobčič in se obesi na spodnji del veje, ga komaj razločiš od listja. Ko ga prvič pogledamo in vidimo, kako leno in klavrno se vleče ta stvar, imamo najprej sočutje ž njim, nato postanemo nepotrpežljivi, naposled, ko pomislimo, da mu cela leta minevajo v neverjetnem

lenuharenju, nam postane zopern. Včasih se lenivec, imenovan tudi tihohod, obesi na nas, ker nas smatra za golo drevo brez listja, ali vsaj za drevo, na katero lahko mirno zleze. Naši učinki se brž izpiemene, ko lenivčev droben mladič obrne z materinih prsi svojo nepopisno smešno glavico in se mu izvije iz grla edin glas — visok, piskav glas, ki je v vzajemnih stikih lenivčev pesem, krik, govor, šepet, prepirljiva beseda in uspavanka. Težko je ločiti mladiča od matere, ali ko ju spraviš narazen, zasadi mirno svoje majhne kremplje v tvojo obleko in jame počasi, leno plezati kvišku.

Namestu da bi navajal vsa opazovanja in poskuse z lenivcem, se bom takoj dotaknil jedra njegovega skrivnostnega dušeslovja. Skušal bom podati čitatelju pojmov o njegovih zagonetnih, nanaravnih mislih. Ptič žrtvuje svoje življenje, če je treba ohraniti mladiče; aligator često za nič ne pusti gnezda, ko preti nevarnost; celo samci nekaterih ribjih vrst se neustrašeno postavijo v bran, če so ogrožena jajca. Zares, kadar imajo živali negodne mladiče, kažejo dvojno mero bistroumnosti z vsemi razpoložljivimi sredstvi zavarovati bodočnost svojega plemena.

Lenivka brani svojega potomca tako, da ga mehanično zamota v svojo dolgo dlako. Ko sem ji ga iztrgal in obesil na vejo kakih pet korakov dalje, je jel lačen mladič piskati. Lenivec se ne zmeni za noben drug zvok, ali njegov topi sluh je dojemljiv prav za to piskanje. Počasi se poda mati v smer, odkoder prihaja zvok. Toda videl sem kajkrat lenivko, ki se je dva koraka od piskajočega mladiča obrnila in ne oziraje se ne na levo ne na desno zavila naprej v džunglo, medtem ko jo je mladič zaman klical. Nobeden ukraden otrok, ki je skrit v gorskih duplinah ali v podzemnih velemestnih brlogih, ni tako zavarovan pred svojimi starši, kakor ta popolnoma vidni mladič, — komaj toliko oddaljen od matere kot znaša dolžina lenivčevega telesa.

Puška, ki jo sprožiš kraj lenivčevega ušesa, ne izzove po navadi nikakega vznemirjenja; tudi vonju cvetlic, smradu kisline ali mrhovine se ta žival nimalo ne odzove; spečega lenivca lahko krepko stresas in ga ne vzdramiš. Če mu postaviš pred oči rdečo cunj

ali ko se plazi pred njim kača — se lenivec ne zgane; v topih očeh se ne pojavi niti en sam blesk strahu. Če pomislimo, kakšna huda borba za obstoj je življenje vseh ostalih živali, četudi jim je dala priroda bistre čute in dovolj močnih sredstev za obrambo, se moramo resnično čuditi kako se je mogel ta tip vseh lenuhov in nerod ohraniti v tropični džungli.

Od rojstva do smrti se plazi počasi po velikih drevesih; je kaj pust v ljubezni in počasen pri hrani. Za mladiče skrbi brez vsakršnega pravega zanimanja, kakor da bi mu bili deveta skrb. Na tleh ga zalezuje cela vrsta sovražnikov, ali na vejah mu preti samo kak orel ali pa — ta je najhujši! — jaguar. V obrambo ima uprav smešna sredstva: počasi odpira čeljusti, zaspano premika noge in kremplje, da se jim lahko izogne vsaka žival. In vendar pleme lenivcev živi; mirno lahko trdim, da se mu celo dobro godi.

Lenivec si ne ume izdelovati gnezda in strehe sploh; tudi v gostem listju se ne mara skrivati. Vzlic vsej svoji nemoci pa ima nekaj, s čimer se brani. To nekaj bi mu lahko zavidala marsikatera žival, ki ga daleč nadkriljuje po inteligenci. Lenivčeva vnanja obramba je njegova nevidljivost. In zares je ni boljše; dokler kdo ne opazi svoje žrtve, je ne more ne napasti niti požreti. Nobeden jež se ni nikdar zvil v popolnejši klobočik kot se zvije lenivec, sedeč na visoki, gugajoči se veji, z glavo in z nogami tesno k telesu. Ta pozicija je taka, da gledalec ne more pomisliti na živo bitje, marveč smatra to kopo za gnezdo belih mravelj ali za zvitek suhega listja. Če si ogledamo lenivčevo dlako, vidimo da nas na prvi pogled spominja koščka drevesne skorje ali pa treske. Toda prav te drobne, raztresene kocine največ pripomorejo k temu, da ga ne vidimo. Zakaj na njih se razrasejo majhne, lišaju podobne rastlinice, kakor jih vidiš v teh krajih vsepovsod, ko začenja deževati in se vsa džungla izpremeni v teman, svetel smaragd; te rastlinice zbog vlage ozelené in pokrijejo lenivca z zelenim plaščem.

Ljudje lahko odkrijemo prisotnost miši v omari, tudi če jih ne vidimo, ne moremo pa odkriti, da so lenivci v bližini. Dvajset jih utegne viseti na drevju čisto blizu nas in vendar nam niti najrahljši vonj ne razodene njih bližine.

Lenivčev mladič nima vonja, kakor ga imajo mladiči vseh drugih živali — takisto uspešno obrambno sredstvo! Glas njegov, ki ga slišimo kaj redko, je tak, kakor da bi govoril iz trebuha in zvenj tako čudno, neživalsko, da ga druge živali ne morejo prepoznati. Vid, sluh in vonj — teh troje čutov varuje lenivca pred propastjo.

Vzlic tej uprav dramatični ohranitvi opazijo lenivca bistre orlove oči; silno občutljiv jaguarjev nos ga le prehitro zavoha. Jaguar spozna po gnoju na tleh, da utegne biti lenivec na drevesu; pohlepno se splazi po deblu in po vejah in poišče klobčič na videz nezavestne živali ter jo neusmiljeno napade. Orel harpijo že pol milje nad džunglo opazi, da je zvitek listov počasi iztegnil pospano nožico in se popraskal — stvar, ki je pravi zvitek listov ne bi mogel storiti. V spiralah se spusti veliki ptič k drevesu, počasi in mogočno se bliža, saj ve, da mu ni treba hiteti in sede prav blizu svoje žrtve. Še vedno se lenivec ne zgane, očitno prepričan, da se mu lahko zgodi samo to, kar mu je usojeno.

In vendar — vzlic tej obupni pasivnosti še ni lenivec zapisan neizogibnemu poginu v orlovskih krempljih. Lenivec si izbira za prenočišče visoke, tanke, ali pa manjše, daleko iz krošnje štlječe veje, ki se jih težko oprime osem orlovih ali osemnajst jaguarjevih krempljev. Zaradi tega mora orel žrtvovati polovico svojega trdnega položaja na veji, jaguar pa četrtino. Ko bi žrtev imela kakor verica ali ptič mehko telo, bi en udarec zalegel, ali to čudno bitje se ne vda tako poceni. Predvsem je treba precejšnjega napora, da ga napadalec sploh odtrga z veje. Če ga človek lovi, mora često odžagati vejo ali pa kremplj za krempljem odpreti — postopanje, ki si ga orel ali jaguar ne moreta dovoliti. Zato pri njima vse zavisi od jakosti udarca ali od posrečenega hlastanja.

In tu se začneja drugi del lenivčeve obrambe. Prvi je — kot omenjeno — nalašč v ta namen izbrana veja v višini in čvrsto privitje k drevesu. Drugi del sloni predvsem na lenivčevi notranji konstituciji. Ima vam dvajset reber, ki so vrhu tega nenavadno široka in ploska. Koža mu je tako tolsta in trda, da se pušica indijskega loka odbije, ne da bi jo bila opraskala. Vrhu tega ima še kožuhovino, dvojne različ-

nih sukenj, spodnja je nežnejša, krajša in bolj gosta, zgornja pa je dolga, groba in nasršena. Kaj čudo, če si mora marsikateri jaguar premisliti, ali naj se še dalje guga na nevarni veji in praska s svojimi ostrimi kremplji to trdovratno, skoro neranljivo kožo, ali pa naj ne tvega preveč zavoljo te južine, čeprav je sicer za jaguarjev okus jako slastna.

Če otmemo lenivca iz okoliša najbolj neposrednih nevarnosti, ga lahko opazujemo, kako rešuje nekatere izmed pičlih problemov, ki mu jih nudi življenje. Čeprav drevo cecropia, čigar listje mu daje poglavitno hrano, raste širom džungle, se vendar lenivci najrajši skrivajo na rečnem obrežju in — strmite in čudite se! — zlezejo včas v vodo. Ujel sem kakih dvanaest lenivcev sredi reke, ki je široka eno miljo ali še več. Po hitrosti njih plavanja sklepam, da preplavajo miljo v treh urah in dvajset minutah. Njih tolsta koža in ščetine jih utegnejo varovati pred krokodili, električnimi jeguljami in ribami perai, kakor jih varujejo pred jaguarji. Ne morem razumeti, čemu ti lenuhi plavajo čez reko, kar je vendar precej naporno in za toli udobne živali drzno početje; to se mi vidi prav tako neumljivo, kakor n. pr. selitev metuljev. Desno obrežje reke ima toliko pripravnih vej, toliko milijonov listov cecropije kot levo in na niem imajo samci enako izbiro lenuhastih dam kakor onkraj reke. V tem nespametnem hrepenenju po nečem, kar leži izven kroga življenjskih interesov, se lenivci približujejo značilni potezi človeškega bitja.

Vendar pa nikar ne mislimo, da ti lenuhi vseh lenuhov ne bi bili zmožni velikih dejanj. Pred leti mi je bil neki Indijanez prinesel mladega samca. Imel sem ga nekaj dni pri sebi, nato pa sem mu na dveh mestih obril hrbet in mu še obesil kovinasti znak okoli vratu ter ga spustil v prostost. Osem in trideset dni pozneje so ga vlovili blizu majhne vasi, nekaj milj od mojega stana in na drugem bregu reke.

Poglavitna razlika med samci inamicami troprstih lenivcev je to, da imajo samci na zadku podolgovato liso oranžne barve. Kakšni drugi živali bi lahko bilo to znamenje nerazumljivo, ali pri lenivcu, ki hodi z nogami kvišku, se ta lisa nič kaj ne opazi. Če se srečata dva lenivca, utegneta občutiti mikavno negotovost, zakaj prvi hip ne vesta, ali

sta oba samca ali pa sta v dvojce. Toda v topih očeh te živali so barve očitno brezpomembne. Dokler se nista lenivca povohala tako, da sta se gobca skoraj dotaknila, ne kažeta, da bi se spoznala ali da bi kakorkoli reagirala drug zaradi drugega.

Nekoč sem zaradi lažjega proučavanja te živali priredil pravi pravcati otok za lenivce. Zemljišče je bilo obdano z globokim jarkom. Lenivci so tu živeli čisto mirno: lahko so mnogo žrli in spali po mili volji. Opazoval sem jih od mize svojega laboratorija; če sem le dvignil glavo in se ozrl skozi okno, sem lahko videl, kaj počenjajo moji varovanci. Tako sem opazoval te lenuharje tudi v vlogi zaljubljenih snubcev. Samica je spala na nizki veji, vsa zvita v klopčič ki je bil v njem zakopan tudi mesec dni stari mladič. Nekaj decimetrov nad njo je visel tudi samec, ki je spal neprenehoma devet ur. Ko se je prebudil, ga je neka temna misel — dejal bi, da je bila od sile močna, ker je mogla lenuharja razgreti — napotila k samici. Ko se je bil ustavil tik mirno speče lepote, je iztegnil kremplji in se zapeljivo dotaknil njenega hrbta. Lenivka je dvignila glavo in dolgi vrat ter se je ozirala na vse strani, le tja ne, kjer jo je čakal častilčev pogled. Naposled ga je vendarle opazila, vendar pa ga ni marala gledati, kakor da ne bi mogla trpeti njegovega pogleda. Samec se je vablivo dotaknil njenega vratu. Zdaj je bilo lenivki že preveč. V nji se je vzbudila vsa moralna ogorčenost matere, ki jo samec nadleguje z ljubezenskimi ponudbami. Neverjetno počasi in trudoma je dvignila tace in jo raztegnila, nato pa je jela udrihati z njo po zapelivcu. Leta se je malce umaknil in udarci so padali — po zraku. Pri tem bi bila samica skoro da padla na tla. Zdaj je snubec spoznal, da ne bo nič in je odšel mirno in resnobno. Najbrž je med tem že pozabil, kakšni nagibi so ga bili privedli na nižjo vejo. Leno je splezal na prejšnjo vejo in zadremal: prisegel bi, da niti sanje ne dajejo njegovim jadnim možganom odvišnega dela.

Drugi snubec, ki sem ga opazoval, je moral pošteno zasadiť svoje kremplje v samično kožo, preden se je predramila. Ko je spoznala, za kaj gre, je brž odšla in splezala na najvišji konec veje. Samec je plezal za njo. Vse to pa se je godilo tako počasi in leno, da je samica splezala preko zaljubljenega čestilca, ki

je hrepeneče zrl velikega zelenega kuščarja iguana na veji, smatrajoč ga pomotoma za svojo oboževalko. Menda jo je celo uro počasi iskal in hrepenel po nji, nato pa se je le naveličal jalovih ljubezenskih skrbi in je mirno zaspal. Pri teh in podrobnih čutnih krizah ne slišiš od lenivca niti najtišjega zvoka in njegovega topega miru ne skali nobeno vidno razburjenje. Glava se giblje mehanično in brezizrazne oči leno mežikajo kakor da bi hotele pronikniti skozi tančico, ki vedno visi med lenivčevimi možgani, kar vidi, sliši in čuti. Oranžasta lisa je danes brez vsakršnega pomena v lenivčevem ljubezenskem življenju; nemara je vzbujala estetične čute pred davnimi tisočletji, ko so imeli predniki lenivcev — vrstniki njim sorodnih ogromnih Mylodonov — boljše oči nego jih potrebujejo dandanašnji.

Višek čutnega vznemirjenja lenivcev se ne pokaže ne v odnosih z drugim spolom i ne nasproti mladičem, ugotovil pa sem ga, ko sem zaprl dve samici v isto kletko. Pokazalo se je nekaj, kar me je zares presenetilo. Ko sta se lenivki vzajemno povohali, je nastal med njima boj, ki bi ga primerjal počasi se odvijajočemu filmu. Preden bi se utegnili kaj zgoditi, zapiska ta ali ona in se vda. Vleže se na tla in se sploh ne brani več, medtem ko druga samica razjarjeno krili z nožicami in praska s kremplji, trudeč se, da bi nasprotnico vgrizla. Ta prizor je tako neprijeten, da sem brž ločil samici in zaprl vsako za se; vsekakor bi se ta nenaravni boj nadaljeval toliko časa, da bi bila žrtev usmrčena. Izvedel sem, da se je v drugih podobnih primerih tako zgodilo.

Daleko prijetnejši je pogled na mladega lenivca, eno najmičnejših krogel s ščetinasto kožo, kar si jih lahko zamislite. Igrati se sicer ne ume, očituje pa uprav otročjo zaupljivost in nežnost. Vsako osebo, ki ga vzame v roko, smatra za svojo mater in živalca bo cele ure z največjim zadovoljstvom lazila po človeku. Nikakor ne morem razumeti, kaj je hotela priroda, da je storila lenivčevega mladiča še bolj nemočnega nego so njegovi starši. Medtem ko odrasli lahko vsaj plazijo po tleh — dasi zelo počasi — se tak-le mlad lenivček skoraj niti ne zgane. Položi ga na ravno mesto, pa se bo valjal in kobacal ter bo kdaj pa kdaj zgrabil lastno nogo, misleč, da je ujel kakšno vejo.

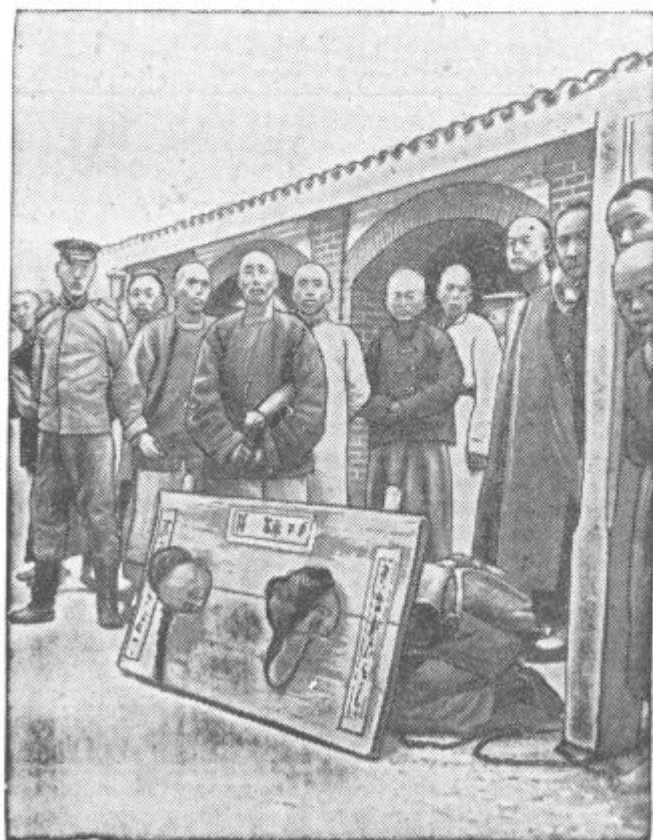
Lenivci spe dvakrat toliko kot drugi sesavci; mladič pa se včasih le naveliča spanja in zleze iz materinega klobčiča ter gre pogledat svet okoli sebe. Ko je dva tedna star, ima toliko moči, da se dvigne na zadnje noge in se meče z veje na vejo, kakor le malokdo na svetu. Oči so mu le za spoznanje bistrejše od materinih in gleda listje s sila otožnim zanimanjem. Mati ga namreč počasi odstavlja in vadi na listje cecropije, ki mu ga najprej sama prežveči.

Ko se mlad lenivec počasi loči od matere in se jame obešati na lastno vejo, vidimo enega najzanimivejših prizorov v življenju naših tihohodov. Namestu da bi stopal naprej, nogo za nogo in z nogami kvišku, kakor delajo vsi odrasli lenivci, tiplje navzgor in skuša dobiti zdaj to zdaj ono nogo nad vejo ter se postaviti v pokončno pozicijo. To bi bil nemara povratek k dobam pred milijoni

let, ko še predniki lenivcev niso začeli viseti z nogami navzgor. Ko se mladič nekaj časa nerodno zvija in piska, zgrabi svoje telo, misleč, da je spet na varnem pri materi, iztegne vse tace in — sramotno pade na tla.

Zanimivo je, da žive v prirodi taki kronični pacifisti, nad vse miroljubna in neoborožena bitja, pa vendar varujejo svoj obstoj v trdem boju za življenje, med roparskimi, od prirode strašno oboroženimi džungelskimi živalmi. Nobena druga žival se ne bi mogla zadovoljiti s toli grobo hrano; nobene ni, ki bi jim zavidala gospodstvo na spodnji strani veje, kjer ni ravnovesja. S človeškega stališča so lenivci izrojeni ali degenerirani; pod drugim zornim oglom pa se vidijo kot živalska vrsta, ki je izredno bistroumno prilagojena življenju.

Priredil Ignotus.

KITAJSKI KAZNENCI

Ana Grigorjevna Dostojevskaja:

Vevey

(Iz »Spominov na mojega soproga«.)

Bivanje v Ženevi, kjer naju je vse spominjalo Sonje, nama je postalo nezno; zato sva sklenila takoj uresniti svoj prejšnji načrt in se preseliti v Vevey, ki tudi leži ob Ženevskem jezeru. Težko nama je bilo samo, da zaradi nedostatka gmočnih sredstev nisva mogla za vedno ostaviti Švice, ki je bila mojemu možu že skoro mrzka; tega je dolžil izpremenljivo ženevsko podnebje in ne prekomerno samozupanje svojega zdravnika. Švicarjev ni Fjodor Mihajlovič nikoli posebno ljubil; surovost in brezsrčnost, ki so jo pokazali v trenutku najine težke nesreče, pa je še pomnožila to nenaklonjenost. Kot primer švicarske brezsrčnosti navedem le nekaj: čeprav so sosedje vedeli o najini izgubi, so vendar prosili, naj ne jočem tako glasno, češ da jim gre na živce. Nikoli ne bom pozabila žalostnega dne, ko sva, potem ko sva bila znosila svojo prtljago na parnik, poslednjikrat odšla na grob ljubljenega otroka in tam položila venec v slovo.

Celo uro sva sedela ob grobu in jokala, mislila na Sonjo ter odšla naposled kakor osirotela, oziraje se poslednjikrat na njeno zadnjo domačijo.

Parnik, s katerim sva se peljala, je bil tovorni in je imel le prav malo potnikov. Vroči, a soparni dan se je tolikanj ujemal z najinimi čustvi. Slovo od Sonjinega groba je šlo Fjodoru Mihajloviču strašno do živega; privrkat sem slišala iz njegovih ust grenko tožbo nad usodo, ki ga je zasledovala v vsem njegovem življenju (drugače se namreč nikoli ni pritoževal nad ničemer). Pripovedoval mi je o svoji osamljeni mladosti po smrti nežno ljubljene matere ter se spominjal zasmehovanja s strani literatov, ki so izprva prezirali njegov talent in so ga pozneje tako globoko žalili. Spominjal se je prisilnega dela in vsega trpljenja, ki ga je bil v tistih štirih letih prestal, svojih sanj o tem, da bi našel v zakonu z Marjo Dimitrijevo zaželjeno rodbinsko srečo, kar se pa na žalost ni hotelo uresničiti. Od nje ni imel nič otrok in njen »posebno nezaupni in bolno fantastični značaj« je bil vzrok njegovega nesrečnega življenja z njo. Zdaj pa, ko

mu je bila dodeljena »ona velika in edina sreča, imeti svojega otroka« in je mogel spoznati to srečo in zapopasti njeno vrednost, ni imela okrutna usoda nič usmiljenja z njim in mu je bila ugrabila to dražestno bitje. Nikoli, ne prej ne pozneje, mi ni tako podrobno pripovedoval vseh tistih grenkih žalitev, ki jih je moral v svojem življenju prenesti od bližnjih ljudi.

Poizkušala sem ga tolažiti, proseč ga, naj pogumno prenaša izkušnje, ki so nama naložene, toda njegovo srce je bilo prepolno žalosti; zahteval je, naj obžalujem njegovo usodo in mu jo tako olajšam. Iz vsega srca sem sočustvovala s svojim nesrečnim možem in objokovala z njim njegovo žalostno življenje. Najina globoka skupna žalost, v kateri so se mi odprli vsi skriti kotički njegove duše, naju je notranje še bolj združila.

V teku najinega štirinajstletnega zakonskega življenja nama ni bilo še nobeno poletje tako žalostno kakor ono, ki sva ga preživela v Veveyu l. 1868. Bilo nama je, kakor da najino življenje miruje; vsi najini pomenki in vse najine misli so se bile osredotočile na Sonjo in na tisti srečni čas, ko nama je ona razsvetljevala življenje. Vsak otrok, ki sva ga srečala, je vzbudil spomin na najino izgubo; odšla sva v gore, da se ne bi delj mučila in da bi se ognila takih mučnih srečanj. Tudi jaz sem le s težavo prenesla najino nesrečo in sem zaradi nje prelila mnogo solz. Vendar je v globini moje duše kličlo upanje, da nama bo Bog po tej nesreči milostljiv in nama bo podaril še enega otroka. Mnogo vročih molitev sva namenila v to in tudi moja mati, ki jo je smrt njene vnukinje težko zadela, me je izkušala potolažiti z upanjem na drugega otroka. Drugače je bilo s Fjodorom Mihajlovičem, čigar duševna potrlost me je nemalo prestrašila. V njegovem pismu Majkovu z dne 23. junija sem čitala, ko sem hotela pripisati nekaj pozdravov njegovi ženi, to-le:

»Dragi prijatelj Apolon Nikolajevič! Vem in verjamem vam, da je vaše sožalje odkrito in resnično. Toda jaz nisem bil še nikoli tako zelo nesrečen kakor v zadnjem času. Prav nič vam

nočem opisovati svojega položaja, toda čim delj je za menoj, tem bolj me muči spomin nanj in tem svetejša postaja pred menoj slika umrle Sonje. So trenutki, ki jih komaj prenesem. Poznala me je že. Tisti dan, ko je umirala in sem šel z doma, da bi prečital časopise, niti malo ne sluteč, da bo čez dve uri že mrtva, je tako pazljivo zasledovala vsak moj gib in me gledala s takimi očmi, da jih še danes vidim pred seboj; in spomin na to postaja vsak dan živejši. Nikoli je ne bom pozabil! In če bi kdaj dobil drugega otroka, ne vem, ali ga bom mogel ljubiti in odkod bom jemal ljubezen zanj. Hočem le Sonjo. Vobče si ne morem misliti, da je ni več in da je ne bom nikoli več videl...

V tem tonu je Fjodor Mihajlovič odgovoril tudi na tolažilne besede svoje matere. Njegova potrto me je strašno vznemirjala. Ali je mogoče, sem se vpraševala, da moj mož ne bo vzljubil otroka, če naju Bog spet blagoslovi z njim, in da ne bo prav tako srečen, kakor je bil s Sonjo? Bilo je, kakor da je pal med naju temen zastor, tako žalostno in obupno je bilo v najini družini.

Fjodor Mihajlovič je nadaljeval svoj roman, a v tem ni našel nobene tolažbe. Njegovo žalovanje je še povečalo to, da so se pisma, naslovljena na naju, izgubljala in je bilo tako najino dopisovanje z znanci in sorodniki otežkočeno. Posebno žal nama je bilo Majkovljevih pisem, ki so bila vedno polna zanimivosti. Dobila sva celo brezimno pismo, ki nama je sporočalo, da imajo Fjodora Mihajloviča na sumu »in da je izšel ukaz, naj se njegova pisma odpirajo in naj ga ob povratku v domovino na meji kar najstrožje pregledajo«. Kakor po naključju je prišla Fjodoru Mihajloviču v roke prepovedana knjiga »Les Secrets du Palais des Tzars« (iz za časa Nikolaja I.). Med drugimi junaki je bil v njej omenjen tudi Dostojevskij s svojo ženo; vobče pa je bil ta roman poln nezmislivosti. V njem se je pripovedovalo, kako Fjodor Mihajlovič umre in kako gre njegova žena v samostan. Ta stvar je mojega moža zelo razburila; hotel je celo napisati odgovor (ohranjen!), toda pozneje je menil, da ne gre posvečati tej neumni knjigi nikake pažnje.

(Prevel E. B.)

Martin Kojc jun.

Človek — kovač lastne usode

Polagoma začnemo spoznavati, da je vse naše življenje neprestano podzavestno uresničevanje samega sebe. Vse, kar se nam v življenju pripeti, smo povzročili bodisi zavestno bodisi podzavestno v našem duhu, zgradili potem misli, doživeli v fantaziji, šele potem se je moglo uresničiti v gmotnem svetu.

Da bomo to bolj razumeli, pogledajmo, kako je ustvarjena naša zavest. Po najnovejših razkritjih na polju psihologije delimo človeško zavest v splošnem v tri dele: budna zavest, podzavest in nadzavest.

Budna zavest je normalna, čutna, dnevna zavest, ki deluje ko bdimo, ter obsega in opravlja vse naše zavestno delovanje.

Podzavest deluje neprestano vse življenje, registrira natančno vse spomine, uresničuje vse misli, gradi, opravlja in obnavlja naš organizem, torej vodi vse podzavestne funkcije

našega telesa in določa potek naših dejanj.

Budna zavest in podzavest pa sta le dela nadzavesti, ki je večna in tvori enoto z vseustvarjajočo silo. Vse resnično človeško znanje, vsi napredki in izumi izvirajo iz te nadzavesti, tkzv. — višjega jaz-a, ki razkriva svoje tajne posamezniku potem intuicije v razmerju njegove vere v nadzavest oziroma samega sebe.

Danes posvetimo nekaj pozornosti podzavesti. Vsaka misel, oziroma duševna predstava, ki jo trenutno gojimo, stremi v podzavesti z matematično natančnostjo za uresničenje. Če si n. pr. vedno mislimo, da nam je sojena stalna sreča, nas bo podzavest popolnoma nezavestno vodila k stvarim in dejanjem, ki nam prinašajo srečo. Ako si neomajno predstavljamo, da smo popolnoma zdravi, bo naša podzavest, ki suvereno poveljuje ogromni armadi celic, nazvani telo, stalno delovala v zaželjeni smeri. Naj

lepši dokaz za to so nam indijski fa- kirji, ki po smotrenih vajah lahko tre- nutno poveljuje svoji podzvesti in posredno svojemu telesu, ki ga store neobčutljivega nasproti bolečinam, zmanjšajo dihanje in prebavo na mi- nimum itd.

Kaj drugega pomenijo nešteta ozdravljenja v Lurdu in drugih slič- nih krajih, kakor uresničenje misli, da bo bolnika neka nadnaravna sila v tem mestu po čudežu ozdravila. V to veruje bolnik in trdno pričakuje. Tako pa nehote in nevede vcepi v svo- jo podzvest duševno predstavo, da bo ozdravel in podzvest to kajkrat uresniči.

Naša podzvest se ne zmeni, kaj ji sugeriramo, ali je to za nas dobro ali slabo, pač pa izvršuje in uresničuje vse pridobljene duševne predstave z obćudovanja vredno doslednostjo. Ne- šteti primeri iz vsakdanjega življenja nam to potrjujejo.

Sedanji ameriški milijonarji so ne- prestano, tudi v času, ko so še bili raz- našalci novin itd., trdno verovali v svoj uspeh in srečo. Bili so prepričani, da postanejo veliki in ugledni možje. Te neprestane predstave sreče, uspeha in bogastva so podzvestno klile v njih in jih vodile, da so nevede oprav- ljali le stvari, ki so jih privedle k ure- ničenju njihovih želja. Vsi njihovi ne-

uspehi so bili le dozdevni, podlaga vedno večjim uspehom. Z lahkoto so premagovali težkoče, ki so se videle drugim nepremostljive.

Z druge strani pa so na svetu ljud- je, ki se vse življenje trudijo, mučijo in pehajo, pa vendar ostanejo zmerom reveži. Vse, kar poizkusijo, jim izpod- leti, denar se jih ne drži, povsod imajo smolo. Že vnaprej slutijo, da bo vsako njihovo delo neuspešno. In ravno v tem negativnem duševnem stanju, v stalnem pričakovanju nesreč, je vzrok njihovih neuspehov. Vsaka misel v nas stremi za tem, da se uresniči. To- rej tudi ta neprestana koncentracija k neuspehu ne more roditi uspehov. Ka- kor hitro bi ti ljudje izpremenili svo- je mišljenje, bi jeli verovati v uspeh, bi na mah postalo drugače.

Naravno pa je, da nikakor ne zado- stuje samo spoznanje te resnice, v ostalem pa bi tak človek živel po sta- rih navadah.

Kako, o tem se bomo ob priliki po- drobneje pomenili.

LISTNICA UREDNIŠTVA

S. V. Ljubljana. Francoski tečaj se v »Življenju in svetu« ne bo več nadaljeval; ponatis z zaključnim delom prvega tečaja je izšel v posebni knjigi, ki jo je izdala uprava »Jutra« in katero Vam priporočamo.

Današnja umetniška priloga

Današnji številki smo priložili izredno uspel posnetek Golice, ki nam kaže to priljubljeno planino ob cvetju narcis, med tem ko z vrha še ni izginil ves sneg. Kakor znano, se narcise, ki krase Golico v ogromnih množinah, raz- cveto na podnožju že aprila ali začetkom maja, potem se pa ta dišeča bela odeja pomika do kraja meseca junija počasi do vrha, kjer je koča in pre- krasen razgled na Julijske Alpe, na drugo stran pa na Koroško, kjer se zve- čer blišči ves v lučkah Celovec. Sliko je posnel amater-umetnik, ki se je v svoji skromnosti skril pod psevdonim »Silvan«.

«ŽIVLJENJE IN SVET» stane celoletno 60 Din, polletno 30 Din, četrtletno 15 Din, mesečno 6 Din. — Posamezne številke stanejo 1 Din. — Prodaj samo 2 Din. — Naroča se pri upravi, Ljubljana, Prešernova ul. 54.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA mesečno 2 liri, četrtletno 6 lir, polletno 12 lir, celoletno 24 lir. — FRANCIJA mesečno 3 franke, ČESKOSLOVASKA mesečno 4 krone. AVSTRIJA mesečno 63 grošev. AMERIKA in ostalo ino- zemstvo 1 in pol dolarja na leto.

Urejuje Božidar Borko. — Izdaja za konzorcij Adolf Ribnikar. — Za »Narodno tiskarno d. d.« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. — Vsi v Ljubljani